

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jana POLÁCHOVÁ

**Účinnost probačního dohledu v sankčním systému
trestní justice z hlediska prevence recidivy**

**Probation in system of criminal sanctions from the point
of view of prevention of recidivm**

vedoucí práce:

Prof.JUDr. Helena Válková, CSc.

Praha 2011

Poděkování:

Ráda bych poděkovala paní Prof. JUDr. Heleně Válkové, CSc. za odborné vedení a konzultace při zpracovávání mé diplomové práce. Poděkování patří i odborníkům z Probační a mediační služby ČR, středisko Praha, kteří mne provázeli praxí v tomto zařízení a ochotně mi poskytovali cenné materiály a informace. Zároveň děkuji všem respondentům, kteří se ochotně podíleli na výzkumné části mé práce. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu a porozumění v průběhu celého mého studia.

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne

podpis

Anotace:

Tématem mé diplomové práce je účinnost probačního dohledu v sankčním systému trestní justice. Mojí snahou je zmapovat, zda a jakým způsobem probační dohled napomáhá snížit riziko recidivy kriminálního jednání pachatelů. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se zabývám účelem a smyslem probačního dohledu a možnostmi jeho využití. Popisuji jednotlivé opatření, v souvislosti s nimiž se můžeme setkat s uložením probačního dohledu. Pojednávám také o probačním dohledu nad mladistvým, který má svá specifika. V neposlední řadě se věnuji samotnému průběhu probačního dohledu a srovnání alternativních sankcí s trestem odnětí svobody. Nechybí zde statistiky uloženého probačního dohledu v posledních letech.

Praktická část je do značné míry ovlivněna mou studentskou praxí v Probační a mediační službě. Pomocí výzkumné sondy jsem se dotazníkovou formou pokusila zmapovat pohled pracovníků Probační a mediační služby a sociálních kurátorů pro mladistvé i dospělé na problematiku probačního dohledu, zjišťovala jsem propojenost spolupráce těchto subjektů a jejich náhled na smysl a účel dohledu.

Dále v praktické části předkládám kasuistiky klientů Probační a mediační služby, jimž byl uložen probační dohled. Popisuji zde jejich situaci, spáchaný trestný čin, uloženou sankci, průběh jejich spolupráce s Probační a mediační službou a mapuji zde jejich rizika i příležitosti pro další život.

V závěru pak nabízím shrnutí praktické části i celé diplomové práce, přičemž se zaměřuji na momenty, které považuji pro svou práci za stěžejní.

Klíčová slova:

Probační a mediační služba, probační dohled, restorativní justice, alternativní sankce, podmíněné odsouzení, parole, obviněný, obžalovaný, odsouzený, mladistvý, trest odnětí svobody, resocializace

Annotation:

The theme of my diploma thesis is the efficiency of the probation supervision of the system of justice. My aim is to inform whether and in which way the probation supervision helps to reduce the risk of crime's relapse.

This diploma thesis is divided into two parts. The first one is theoretical whereas the second one is practical.

In the theoretical paragraph I explain the aims and reasons of probation supervision. The wide scope of taking advantages of this care is also mentioned. I describe all activities connected with the above. The peculiarities of youngsters's probation supervision are pointed out, as well. Last but not least I inform about the course of the probation supervision and try to compare alternative sanctions to the imprisonment. A statistic survey of probation supervision in last few years makes a part of my thesis, too.

The second part of my thesis is based on my practice in the centre of probation and mediation care. I mention the results of my research among the members of the working team in the above organisation and social worker's for youngsters and adults. I inform about their points of view of this care and connected problems and their cooperation.

The next paragraph shows the way of life of several clients of probation and mediation care. I inform about their situation, crime, punishment and cooperation with the above centre. Their chances in their next life and their rehabilitation are also mentioned. In the end of my diploma thesis I try to draw conclusions regarding probation supervision and to point out my statements.

Key words:

Probation and mediation care, probation supervision, restorative justice, alternative sanctions, suspended sentence, parole, defendant, accused, convicted, teen, imprisonment, rehabilitation

Obsah:

I.	<u>Úvod</u>	10
II.	<u>Teoretická část</u>	12
1.	Probační dohled, jeho význam a využití	12
1.1.	Základní pojmy.....	12
1.2.	Právní zakotvení v legislativě ČR.....	14
1.2.1	<i>Mezinárodní dokumenty</i>	15
1.3.	Probační a mediační služba.....	19
1.4.	Probační dohled – obecná charakteristika.....	23
1.5.	Význam restorativní justice.....	24
2.	Sankce, v rámci nichž je probační dohled využíván	26
2.1.	Probační dohled v přípravném řízení.....	26
2.1.1.	<i>Náhrada vazby dohledem</i>	26
2.1.2.	<i>Odklony v trestním řízení</i>	27
2.2.	Probační dohled ve vykonávacím řízení.....	28
2.2.1.	<i>Podmíněné odsouzení s dohledem</i>	28
2.2.2.	<i>Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem</i>	29
2.2.3.	<i>Podmíněné propuštění z výkonu trestu s dohledem</i>	30
2.2.4.	<i>Obecně prospěšné práce</i>	34
2.2.5.	<i>Domácí vězení</i>	36
2.2.6.	<i>Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce</i>	38
2.2.7.	<i>Ochranná opatření</i>	38
3.	Probační dohled nad mladistvým	39
3.1.	Specifika probačního dohledu nad mladistvým.....	39
3.2.	Probační dohled nad mladistvým v přípravném řízení.....	41

3.3. Probační dohled nad mladistvým ve vykonávacím řízení.....	41
3.3.1. Trestní opatření.....	42
3.3.2. Výchovné opatření.....	44
3.3.3. Ochranná opatření.....	47
4. . Průběh probačního dohledu.....	48
4.1. Povinnosti odsouzeného v rámci dohledu.....	50
4.2. Práva a povinnosti probačního úředníka	50
4.3. Sankce plynoucí z nedodržení podmínek dohledu.....	52
5. Přínos probační činnosti v praxi	53
5.1. Výsledky statistických analýz účinnosti alternativních trestů a trestů nepodmíněných.....	53
5.2. Výhody alternativních sankcí proti nepodmíněnému trestu odnětí svobody...57	
5.3. Probační programy.....	57
5.4. Práce s obětí trestného činu v rámci probační činnosti.....	59
III. <u>Praktická část</u>	60
1. Stanovení cílů praktické části.....	60
2. Výzkumná sonda do problematiky účinnosti probačního dohledu z pohledu pracovníků Probační a mediační služby ČR a sociálních kurátorů.....	61
2.1. Použité metody sběru dat a způsob výběru respondentů.....	61
2.2. Hypotézy.....	62
2.3. Sběr dat, prezentace výsledků a ověření hypotéz.....	62
2.3.1 Sběr dat.....	62
2.3.2. Prezentace výsledků.....	63
2.3.3. Ověření hypotéz.....	72

3. Vybrané kasuistiky klientů s probačním dohledem.....	74
3.1. Mladistvý Daniel.....	74
3.2. Mladistvý Kamil.....	76
3.3. Nezletilá Monika.....	78
3.4. Mladistvý Roman.....	80
3.5. Mladistvý Pavel.....	82
3.6. Mladistvý Milan.....	85
3.7. Odsouzená Tereza.....	87
3.8. Odsouzený Aleš.....	90
3.9. Odsouzená Markéta.....	92
3.10. Odsouzená Jitka.....	94
4. Shrnutí praktické části, dosažení cílů.....	96
IV. <u>Závěr</u>.....	97
V. <u>Seznam odborné literatury</u>.....	99
VI. <u>Přílohy</u>.....	102
Příloha č. 1 – Dotazník k praktické části diplomové práce	

Seznam zkratek

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

ml. – mladistvý

obv. - obviněný

OČTŘ – orgán činný v trestním řízení

ods. – odsouzený

OPP – obecně prospěšné práce

OSPOD – orgán péče o dítě a rodinu

PMS ČR - Probační a mediační služba České republiky

PP – podmíněné propuštění

SZ – Státní zastupitelství

TR – trestní rejstřík

tr.čin, tr. činnost – trestný čin, trestná činnost

VS ČR – vězeňská služba České republiky

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

VV – výkon vazby

Zákon o PMS – zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě České republiky

Zákon o ZSM – zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

I. Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem zvolila téma „Účinnost probačního dohledu v sankčním systému trestní justice z hlediska prevence recidivy“. Probační dohled nemá v České republice zatím dlouhou tradici, proto jsem se rozhodla zmapovat, jaký význam vnesl tento relativně nový prvek do trestní justice, jak se osvědčuje v praxi, při kterých sankcích a opatřeních je nejvíce využíván a jakou zkušenost s ním mají odborníci z praxe. Účinnost probačního dohledu mapuji především z hlediska prevence recidivy, tedy zjišťuji, jakým způsobem směřují odborníci při práci s klienty, kterým byl uložen probační dohled, ke snižování rizika recidivy .

V teoretické části nejprve seznámím čtenáře se základním pojmoslovím, s činností probační a mediační služby, popíši účel a smysl probačního dohledu a budu se věnovat také specifikům probačního dohledu u mladistvých. V dalších kapitolách se zaměřím na jednotlivé sankce a opatření, v jejichž rámci je probační dohled ukládán. Pojednám o právech a povinnostech probačního úředníka i odsouzeného v rámci dohledu, popíši, jak probační dohled probíhá. V neposlední řadě porovnáím alternativní tresty s odnětím svobody, zamyslím se nad výhodami alternativních trestů pro společnost, oběť i pro samotného pachatele. V závěru teoretické části předložím několik statistik, souvisejících s výkonem probačního dohledu.

Praktická část se skládá ze dvou složek. První složkou je dotazníková sonda, kde pomocí dotazníkového šetření zjišťuji názory probačních úředníků a sociálních kurátorů na problematiku probačního dohledu, zajímá mne jejich postoj k samotnému institutu, k sankcím a opatřením, v rámci nichž je ukládán, mapuji jejich zkušenost se spoluprací s jinými subjekty a především mne zajímá, v čem spatřují účinnost probačního dohledu, a zda dle jejich názoru snižuje probační dohled riziko recidivy.

Druhou složku praktické části tvoří kasuistiky, které jsem zpracovala na základě poznatků z mé odborné praxe v Probační a mediační službě, středisko Praha. Se všemi klienty, jejichž příběh jsem do své práce zahrnula, jsem se osobně setkala během konzultací, na které docházeli v rámci uloženého probačního dohledu. Na základě účasti na těchto konzultacích, studia spisové dokumentace a odborných informací od probačních úředníků

jsem zpracovala kasuistiky, zmapovala jsem u každého klienta jeho rizika a příležitosti a na jejich základě jsem nastínila možné řešení situace. V závěrečném shrnutí hodnotím, zda jsem dosáhla v praktické části svých cílů.

V závěrečné kapitole shrnuji teoretickou i praktickou část své diplomové práce, zamyslím se nad nejdůležitějšími momenty, s nimiž jsem se během zpracovávání své práce setkala a rekapituluji, zda se mi podařilo svou práci napsat tak, jak jsem si v úvodu předsevzala a zda práce splnila svůj účel.

II. Teoretická část

1. Probační dohled, jeho význam a využití

1.1. Základní pojmy

Probační dohled – pojem probace pochází z latinského „probare“ = zkoušet – pachatel dostává „druhou šanci“¹, má možnost na svobodě dokázat, že se bude již chovat vhodným způsobem a žít řádným životem. Probací se rozumí především dohled probačního úředníka.

Zakotvení probace v zákoně - § 2, odst. 1 zákona o Probační a mediační službě - „*Probací se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z VTOS, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů*“²

Probační dohled je zakotven také v § 49 – 51 zákona č. 40/2009 Sb, Trestního zákoníku. Je zde vymezen pojem a účel dohledu, povinnosti pachatele, povinnosti a oprávnění probačního úředníka.

Institut probace má historické kořeny v anglosaském právu, jeho podstatou je konstruktivní metoda převýchovy odsouzeného a pozitivní působení na něj, které je založeno na pomoci, podpoře a kontrole. Probace vznikla jako reakce na odplatnou funkci trestu a na jednostranný pohled na pachatele trestné činnosti.

Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS ČR) – státní instituce vykonávající úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Zakotvena v zákoně č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě.

Probační činnosti – mezi probační činnosti patří zejména zajištění výkonu a organizace probačního úředníka u uložených alternativních trestů a opatření (podmíněné odsouzení s dohledem, trest obecně prospěšných prací, podmíněné propuštění z výkonu trestu

---

¹ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D.: Probace a mediace. Portál, Praha 2010, str. 71

² §2 zákona č.257/2000 Sb. o probační a mediační službě

s dohledem, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a další). Ve své diplomové práci se budu zabývat podrobněji všemi těmito sankcemi, kde jsou probační činnosti vykonávány. Probace jako alternativa k trestu odnětí svobody vznikla v polovině 19. století v USA. Za zakladatele probace a také prvního probačního úředníka je považován obuvník z Bostonu John Augustus. Jeho probační činnost spočívala v tom, že platil soudu kauce za pachatele trestných činů a poskytoval jim práci i finanční podporu předtím, než byli rozsudkem odsouzeni. Soudu předkládal zprávy o pachatelích, k nimž připojoval návrh, aby soud místo nepodmíněného trestu odnětí svobody uložil pachateli mírnější pokutu a náhradu soudních výloh.

V Evropě se probace vyvinula z podmíněného odsouzení (Belgie a Francie – 19. století). Rozdíl mezi probací, která vznikla v USA a evropským podmíněným odsouzením spočíval zejména v tom, že při podmíněném odsouzení v evropském pojetí byl odsouzený ponechán na svobodě bez kontroly a soud se o jeho chování začal zajímat až v okamžiku, kdy ve zkušební době spáchal trestný čin. Hlavním nástrojem působení na podmíněně odsouzeného byla hrozba výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody v případě, že se opět dopustí trestného činu. Oproti tomu podmíněné odsouzení v angloamerickém právu bylo spojeno s dohledem vykonávaným specializovaným orgánem.

Obviněná osoba – osoba, na níž bylo vzneseno obvinění (PČR) – přípravné řízení

Obžalovaná osoba – osoba, na níž byla podána žaloba (SZ) – přípravné řízení

Odsouzená osoba – po výroku soudu o vině a trestu – vykonávací řízení

Poškozená osoba – osoba, jíž byla trestným činem způsobena újma, oběť trestného činu

Presumpce neviny - do doby, než soud vynese rozsudek – výrok o vině a trestu – hledí se na osobu jako na nevinnou

Alternativní trest – trest nespojený s odnětím svobody; obecnou úpravu těchto sankcí nalezneme v zákoně č. 40/2009 Sb., Trestním zákoníku, jejich výkon pak v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestním řádu)

Restorativní justice – odčinění újmy, náprava pachatele, hledání alternativ k trestu odnětí svobody (opakem je justice retributivní = odplatná, kdy se naopak prosazuje trest odnětí svobody)

Mladistvý – § 2, odst.1, písm.c) ZSM - v trestním právu osoba ve věku 15-18 let

Provinění – § 6, odst.1 ZSM - trestný čin spáchaný mladistvým

Opatření, která lze mladistvému uložit – § 10 ZSM - ochranná, výchovná, trestní (u mladistvých se nepoužívá pojem „trest“, ale „opatření“)

Účel opatření - § 9 ZSM - Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění

Účinnost probačního dohledu – vymezení pojmu pro účely této diplomové práce: účinnost je chápána ve smyslu užitečnost, přínos; netestuji zde tzv. „tvrdou“, statisticky doloženou účinnost. Popisuji možnosti, kde je probační dohled využíván, přičemž v praktické části sleduji vnímání a hodnocení tohoto institutu odborníky, kteří probační dohled využívají a považují jej za užitečný

Trestný čin – protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Dělí se na přečin a zločin.³

Přečiny – všechny nedbalostní trestné činy a také úmyslné trestné činy, za jejichž spáchání může být dle trestního zákoníku uložen trest s horní hranicí trestní sazby do 5 let

Zločiny – všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákoníku přečiny (zločiny s horní sazbou nad 10 let nazýváme zvlášť závažnými zločiny)

1.2. Právní zakotvení v legislativě ČR

Probační dohled je zakotven v těchto právních předpisech České republiky:

- Zákon č. 257/2000 Sb. - Zákon o probační a mediační službě (dále PMS ČR)
- Zákon č. 40/2009 Sb. - Trestní zákoník (dále TZ)
- Zákon č. 141/1961 Sb. – Zákon o trestním řízení soudním (Trestní řád, dále TR)
- Zákon č. 218/2003 Sb. - Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále ZSM)
- Zákon č. 456/2009 Sb. - Zákon o domácím vězení
- Zákon č. 293/2003 Sb. - Zákon o výkonu vazby
- Zákon č. 169/1999 Sb. - Zákon o výkonu trestu odnětí svobody

---

³ § 13 a 14 zák. č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku

1.2.1. Mezinárodní dokumenty

Vedle právních předpisů České republiky je nutné také zmínit dokumenty mezinárodní, neboť probační činnosti mají své kořeny v zahraničí.

K významným mezinárodním dokumentům, které ovlivňují rozvoj a činnost Probační a mediační služby, výkon probačních činností a alternativních trestů patří především dokumenty Rady Evropy. Tyto dokumenty vytvářejí stabilní mantinely trestní politiky, neboť doporučení RE jsou závazné pro všech 47 členských zemí. Je však nutno připustit, že jejich implementace a vykonatelnost doporučení je často velmi obtížná.

Nejvýznamnější dokumenty Rady Evropy jsou:

a) Doporučení Rady Evropy č.R (92) 16 o trestech a opatřeních realizovaných ve společenstvích

Toto doporučení představuje Evropská pravidla v oblasti komunitních sankcí a opatření. Obsahuje preambuli a 90 pravidel. Lze je považovat za souhrn doporučení pro členské státy k zavádění nových legislativních opatření v trestní politice. Upravují se zde sankce a opatření, během nichž pachatel zůstává na svobodě. Jsou zde zahrnuty i omezení svobody odsouzeného, která vyplývají z povahy uložených podmínek či povinností.

Pravidla apelují také na to, aby nedocházelo při výkonu alternativních trestů k narušení lidských práv pachatele. Uplatňování sankcí nesmí být zneužíváno. Při ukládání sankcí musí existovat naprostá nestrannost a nezaujatost. Cílem ukládání alternativních trestů má být snaha vytvořit u pachatele smysl pro zodpovědnost vůči komunitě i vůči konkrétní oběti. Dle pravidel se také nevyžaduje souhlas pachatele s alternativním trestem. Je však třeba před udělením trestu zjistit, zda má pachatel pro jeho výkon podmínky a zda lze vykonání trestu od něj očekávat. Je zakázána jakákoliv diskriminace. Alternativní trest, jeho obsah, charakter i metody nesmí ohrozit soukromí či důstojnost pachatele.

b) Doporučení Rady Evropy č.R (99) 19 k mediaci v trestních věcech

Doporučení bylo přijato dne 15.9.1999. Základem je „uznání legitimního zájmu obětí mít silnější hlas v jednání týkajících se následků trestných činů na nich spáchaných, komunikovat s pachatelem a získat omluvu a odškodnění.“

Definice mediace dle Doporučení: *„Jakýkoliv proces, kterým je oběti a pachateli umožněno, pokud k tomu dají svobodně souhlas, aktivně se podílet na řešení záležitostí vyplývajících z trestného činu za pomoci třetí nestranné strany (prostředníka).“*

Doporučení obsahuje základní zásady mediace, mezi něž patří především zásada, že obě strany musí dát k mediaci svobodně souhlas. Konzultace jsou důvěrné. Mediátor sdělí orgánům činným v trestním řízení výsledek mediace, tedy zda strany dospěly k dohodě a pokud ano, jaká jejich dohoda je.

Pravidla upravují také činnost trestní justice ve vztahu k mediaci. Důležité je, aby strany byly poučeny o svých právech, důsledcích rozhodnutí, dále aby k mediaci daly souhlas, a aby nebyly k žádnému kroku nuceny.

Z dalších mezinárodních dokumentů lze uvést následující:

- c) Evropská konvence Rady Evropy o dohledu nad podmíněně odsouzenými nebo podmíněně propuštěnými pachateli (1964)**
- d) Rezoluce č. 6 o alternativních opatřeních v trestních věcech VI. Kongresu OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli**
- e) Rezoluce č. 16 o alternativách trestu odnětí svobody a o společenské reintegraci pachatelů VII. Kongresu OSN o snížení počtu vězňů,**
- f) směrnice Rady Evropy č. R (65) 1 o odkladu trestu, probaci a dalších opatřeních nahrazujících trest odnětí svobody,**
- g) Směrnice č. R (76) 10 k alternativním opatřením namísto uvěznění,**
- h) Směrnice č. R (70) 1 k praktické organizaci opatření dohledu a pomoci podmíněně odsouzeným nebo podmíněně propuštěným.**
- i) usnesení (65) 1 o odložení výkonu trestu, probaci a jiných alternativách trestu odnětí svobody**

- j) usnesení (70) 1 o praktické organizaci opatření pro dohled na následnou péči o podmíněně odsouzené nebo podmíněně propuštěné pachatele
- k) usnesení (76) 10 o některých alternativních trestních opatřeních k trestům odnětí svobody
- l) doporučení č. R (92) 17 týkající se sjednocování při rozhodování o trestech
- m) doporučení č. R (97) 12 o personálu zajišťujícím sankce a opatření
- n) doporučení č. R (99) 22 týkající se přeplněnosti věznic a růstu vězeňské populace
- o) doporučení Rec (2000) 22 o zlepšení provádění Evropských pravidel alternativních sankcí a opatření
- p) Doporučení Rec(2006)2 o Evropských vězeňských pravidlech

Mezinárodní dokumenty týkající se mladistvých pachatelů:⁴

- a) Doporučení Rec(2000)20 on the role of early psychosocial intervention in the prevention of criminality - dokument se vztahuje k využití časně psychosociální intervence v prevenci kriminality. Reaguje na nárůst kriminality mládeže v postkomunistických zemích, kdy se zvýšila násilná kriminalita a objevily se i nové podoby trestné činnosti mládeže. Doporučení proto apeluje na členské státy, aby úřady ve spolupráci s policií a neziskovými organizacemi vypracovaly programy psychosociální intervence v prevenci kriminality, neboť je důležité s mladistvými pachateli efektivně pracovat tak, aby se v dospělosti již trestné činnosti nedopouštěli. Programy však musí respektovat soukromí a integritu dětí i rodin, zasahovat přiměřeně a bez jakékoliv diskriminace a stigmatizace.
- b) Rec(2003)20 concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice – vztahuje se k novým možnostem zacházení s delikvencí mládeže a role soudnictví ve věcech mládeže, zdůraznění multidisciplinárního přístupu vůči mladistvým a mladým lidem do 21 let. Důraz na využívání alternativních trestů a opatření. Trest odnětí svobody v co nejmenší míře. Zdůrazněn je také význam podpory rodiny mladistvého. Cílem tohoto doporučení je prevence kriminality, snížení recidivy, reintegrace pachatele a uspokojení potřeb obětí.⁵
- c) Rec(2008)11 on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures - Evropská pravidla pro mladistvé pachatele, kterým byly uloženy sankce či opatření. Toto doporučení je velmi precizně propracované a obsahuje konkrétní úkoly, čímž usnadňuje zapracování pravidel do právních předpisů jednotlivých zemí. Pravidla zahrnují

⁴ Zdroj: Válková, H. – Trestní právo mládeže v evropské perspektivě aneb jak dál?, in Vanduchová, Hořák, 2011

⁵ Zdroj: Válková, H. – Trestní právo mládeže v evropské perspektivě aneb jak dál?, in Vanduchová, Hořák 2011

ambulantní i stacionární formy práce s mladistvým, přičemž obsahují i konkrétní pravidla pro případ, že je mladistvý stacionárně umístěn, tedy se vztahují i na trest odnětí svobody i na všechna ochranná a výchovná opatření. Upraveny jsou konkrétní principy a formy práce s umístěnými mladistvými.

Struktura pravidel je následující: ⁶

I. Základní principy, působnost a definice (Pravidla 1-22)

II. Ambulantní sankce a opatření (Pravidla 23-48)

III. Odnětí svobody (Pravidla 49-119)

IV. Právní poradenství a pomoc (Pravidla 120)

V. Vyřizování stížností, inspekce a kontrola (Pravidla 121-126)

VI. Personál (Pravidla 127-134)

VII. Evaluace, výzkum, práce s médii a veřejností (Pravidla 135-141)

VIII. Aktualizace pravidel (Pravidlo 142)

d) Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice - Směrnice k soudnictví přátelskému vůči dětem – Tato směrnice byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy 17. 11. 2010. Týká se mimo jiné i trestní politiky. Za dítě je dle této směrnice považován každý jedinec, který nedosáhl věku 18 let. Směrnice sleduje, aby byly přijaty zásady, obsah a formy justice přátelské vůči dětským a dospívajícím pachatelům.

Cílem všech výše uvedených dokumentů je doporučit členským státům Rady Evropy, jak se vypořádat s kriminalitou mládeže. Doporučení se shodují na tom, že trest odnětí svobody by měl být u mladistvých využíván jen ve zcela výjimečných případech, když už selhaly všechny ostatní nástroje. Důraz je kladen na alternativní tresty a opatření. Evropská pravidla pro mladistvé pachatele hovoří nejen o tom, že trest odnětí svobody by měl být využíván jen v krajním případě, ale upravuje i pravidla v případě, že mladiství skutečně umístění být musí. V pravidle č.10 hovoří také např. o tom, že výkon vazby má být nahrazen alternativní možností, pokud to lze. A zároveň v pravidle č.17 doporučuje, aby s mladými dospělými do 21 let bylo zacházeno jako s mladistvým, je-li to možné. Otázky, které nejsou upraveny v Evropských pravidlech pro mladistvé, jsou řešeny s odkazem na **Doporučení Rec(2006)2 o Evropských vězeňských pravidlech** a na **Doporučení R(92)16 o trestech a opatřeních**

---

⁶ Zdroj: Válková, H. – Trestní právo mládeže v evropské perspektivě aneb jak dál?, in Vanduchová, Hořák, 2011

realizovaných ve společenstvích, které byly zmíněny výše, mezi základními dokumenty pro dospělé pachatele trestné činnosti.

1.3. Probační a mediační služba České republiky

Probační a mediační služba České republiky (dále PMS ČR) je státní instituce, vykonávající úkony probace a mediace. Vznikla na základě zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. PMS ČR je organizační složkou státu, není právnickou osobou, jedná jménem státu v rozsahu své působnosti.

Základním posláním PMS ČR je úsilí o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení následků spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na ochranu společnosti, zájmy poškozených a prevenci kriminality⁷.

Probační a mediační služba ve svém úsilí směřuje k cíli, jímž je integrace pachatele, participace poškozeného a ochrana společnosti.

***Integrace pachatele** – začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.*

***Participace poškozeného** – zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.*

***Ochrana společnosti** – Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření⁸*

---

⁷ Zdroj: www.pmscr.cz – poslání a cíle

⁸ Zdroj: www.pmscr.cz – poslání a cíle

Činnost PMS ČR

PMS ČR provádí úkony probace a mediace, případně plní další úkony v trestním řízení a vykonává oprávnění vymezená v trestně právních předpisech. Vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, aby mohl být uložen a vykonán alternativní trest či nahrazena vazba. K tomu směřuje PMS ČR tak, že obviněnému poskytuje odborné vedení a pomoc, sleduje i kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinou, dalšími osobami a institucemi v okolí klienta s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.

K probačním a mediálním činnostem patří především:

- a) obstarávání podkladů k osobě obviněného, zjišťování jeho rodinného a sociálního zázemí
- b) vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo pro schválení narovnání, projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody či pro další postupy a tresty nespojené s odnětím svobody
- c) výkon dohledu nad chováním obviněného v případě náhrady vazby dohledem
- d) výkon dohledu nad chováním obviněného či odsouzeného ve zkušební době, pokud mu byl uložen dohled, kontrola výkonu alternativních trestů
- e) sledování a kontrola chování odsouzeného v průběhu zkušební doby při podmíněném propuštění z výkonu trestu s dohledem
- f) sledování výkonu ochranných opatření
- g) pomoc při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dotčeným osobám
- h) zvláštní péče o mladistvé obviněné či odsouzené a osoby blízké věku mladistvých – koordinace sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými či odsouzenými mladistvými (např. pomoc při problému s užíváním drog)
- i) prevence trestné činnosti
- j) policie a státní zastupitelství vyrozumívá PMS ČR o věcech vhodných k mediaci
- k) PMS ČR opatřuje informace a poznatky o osobě pachatele i o stanoviscích poškozeného, která jsou významná pro rozhodnutí v trestní věci

Probace a mediace

V rámci probace směřuje PMS k zajištění efektivního výkonu alternativních trestů a opatření spojených s uložením dohledu. Mediací se rozumí pro účely PMS ČR mimosoudní zprostředkování za účelem narovnání sporů, mezi obviněným a poškozeným, je to snaha vést účastníky konfliktu ke společnému konsenzu a kompromisu. Mediace je vždy dobrovolná, musí s ní souhlasit obě strany.. U zvláště závažných trestných činů nelze považovat mediaci za vhodnou, neboť konfrontace oběti s pachatelem je velmi náročná, zejména pro oběť se jedná o citově velmi silnou a traumatizující záležitost.

Probační a mediační služba je v České republice velmi významným institutem na poli trestní justice. Níže uvádím tabulku s počty nově evidovaných případů Probační a mediační služby od roku 2005 do roku 2009.

Nově evidované případy PMS ČR	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem evidováno	26338	24885	27648	25465	25851
Z toho TČ mládeže	3780	3817	4553	4111	4116

*Tabulka č.1
Zdroj: PMS ČR – statistická ročenka za rok 2009*

Probační a mediační služba České republiky má svá střediska na úrovni okresů. Jejich příslušnost se řídí příslušností soudu (v přípravném řízení příslušností státního zastupitelství). Střediska jsou členěna na oddělení dle zaměření – např. oddělení pro mladistvé, oddělení pro uživatele omamných a psychotropních látek, oddělení pro výkon obecně prospěšných prací atd. Sídlem PMS ČR je hlavní město Praha. Ústředním orgánem pro probaci a mediaci je ministerstvo spravedlnosti. V čele PMS ČR stojí ředitel, který je oprávněn jednat jménem této instituce ve všech záležitostech a zastupovat ji navenek. Ředitel PMS ČR je jmenován i odvoláván ministrem spravedlnosti.

Spolupráce PMS ČR s jinými subjekty

Probační a mediační služba ČR spolupracuje s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společenstvími, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi, které sledují humanitní cíle. Dále úzce spolupracuje s orgány sociálně právní ochrany dětí a s orgány, které poskytují dávky pomoci v hmotné nouzi občanům společensky nepřizpůsobeným, zpravidla tedy se sociálními odbory úřadů obcí s rozšířenou působností. Samozřejmě spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, s věznicemi a v neposlední řadě také s nestátními organizacemi, které se orientují na sociální práci v trestní justici. Probační a mediační služba také rozvíjí spolupráci s mezinárodními organizacemi na poli trestní justice a sociálních služeb.

V přípravném řízení spolupracuje PMS ČR v rámci jednotlivých případů s Policií České republiky (dále PČR) a Státním zastupitelstvím (dále SZ) , ve vykonávacím řízení pak spolupracuje se soudem. Spolupráce klienta s PMS může být dobrovolná (především v přípravném řízení), anebo povinná - z rozhodnutí SZ či soudu. Bezproblémová spolupráce klienta s PMS ČR může pozitivně ovlivnit další rozhodování státního zastupitelství a soudu, může vést k uložení alternativního trestu, k výroku o osvědčení se ve zkušební době, v přípravném řízení i k upuštění od potrestání.

Ve vykonávacím řízení zajišťuje PMS ČR kontrolu a výkon alternativních trestů (domácí vězení, obecně prospěšné práce, zákaz vstupu na kulturní, sportovní a jiné společenské akce), dále vykonává dohled nad podmíněně odsouzenými, kterým byl uložen probační dohled, nad podmíněně propuštěnými z výkonu trestu s dohledem (parole) a nad osobami, jimž bylo upuštěno od potrestání s dohledem. PMS ČR pracuje také s mladistvými, jimž byl uložen probační dohled jako druh výchovného opatření.

1.4. Probační dohled – obecná charakteristika

Probační dohled probíhá jako pravidelný osobní kontakt obviněného nebo odsouzeného s probačním pracovníkem (probační pracovník = úředník nebo asistent⁹), spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených klientovi soudem nebo vyplývajících ze zákona.¹⁰

Probační dohled v sobě obsahuje prvky kontroly i podpory.

- **Kontrola** – dodržování podmínek zkušební doby, které soudce či státní zástupce nařídil
- **Podpora** – podpora klienta a pomoc k vedení řádného života

Probační dohled může být uložen mladistvému i dospělému, v přípravném i vykonávacím řízení, a to v následujících případech:

- **podmíněné upuštění od potrestání**
- **podmíněné odsouzení**
- **podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody**
- **náhrada vazby dohledem**

Vedle výše uvedených možností probačního dohledu v pravém smyslu slova zajišťuje Probační a mediační služba české republiky výkon a kontrolu alternativních trestů, proto o nich v této diplomové práci rovněž pojednávám, i když se nejedná přímo o výkon dohledu, ale spíše o zajištění kontroly a výkonu samotné sankce.

Účel dohledu – dohled přispívá k tomu, že klient bude schopen vést svůj život bez dalšího konfliktu se zákonem. Probační pracovník pomáhá klientovi s hledáním a udržením si práce, s vyhledáním odborníka na léčbu závislosti, s řešením náhrady škody, kterou klient svým činem způsobil. Klient je probačním pracovníkem veden k přijetí odpovědnosti za své chování a k hledání řešení následků trestné činnosti. V rámci dohledu probační pracovník osloví i

---

⁹ Probační asistent a probační úředník – kvalifikační požadavky specifikovány v zákoně č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě

¹⁰ § 49 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku

poškozeného – možnost spolupráce s pachatelem, osobní setkání, konfrontace trestného činu, dohoda o nápravě škody apod.

Důležitým prvkem dohledu je pomoc ke změně chování klienta tak, aby nedošlo k opakování trestné činnosti, tedy k recidivě. Tím je zároveň zvýšena ochrana společnosti před kriminalitou.

Dohled provádí probační úředník či probační asistent (dále jen probační pracovník) ze střediska PMS ČR v místě bydliště klienta. Zakládá se spis, ve kterém se vedou záznamy o jednotlivých konzultacích a o celkovém průběhu dohledu. Jednou za půl roku vypracovává probační pracovník zprávu o průběhu dohledu k soudu (v případě náhrady vazby dohledem je zpráva zasílána i státnímu zastupitelství). Klient je se zprávami vždy seznámen. Na konci zkušební doby je soudu zasílána tzv. závěrečná zpráva, která je významným podkladem pro rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení se klienta ve zkušební době.

1.5. Význam restorativní justice

Na rozdíl od retributivní justice, jejímž hlavním smyslem byla odplata, tedy potrestání pachatele, **usiluje restorativní justice především o odčinění jeho újmy vůči oběti a společnosti a přijetí opatření směřujících ke snížení rizika recidivy.** Restorativní justice hledá alternativy vůči trestu odnětí svobody.

Restorativní justice staví na následujících principech a hodnotách:

- respekt – je nezbytné jej projevovat vůči obětem, ale i vůči pachatelům
- odpovědnost – restorativní justice učí pachatele nést odpovědnost za spáchaný čin a vede jej k motivaci k obnově narušených vztahů
- dialog – řešení konfliktu mezi pachatelem, obětí a dalšími dotčenými osobami formou konstruktivního dialogu
- participace – aktivní zapojení všech účastníků trestného činu a jejich blízkých. Především na lidech, kterých se trestný čin týká, totiž závisí vyřešení jeho následků.
- vyváženost – hledá se řešení přijatelné pro všechny strany, cílem je nalézt opět rovnováhu v komunitě
- dobrovolnost – žádný z účastníků nesmí být nucen k participaci

- pospolitost – snaha o zapojení členů komunity, kde oběť a pachatel žijí, neboť trestný čin nelze vnímat jako soukromou záležitost jeho aktérů
- individualita – restorativní proces podporuje ve vzájemné pospolitosti rozdílnost i individualitu každého z nás¹¹

Programy restorativní justice vycházejí ze základních předpokladů:¹²

- odezva na trestný čin má napravit co nejvíce újmy, kterou utrpěla oběť
- pachatelé mají být vedeni pochopení toho, že jejich chování není přijatelné a že má pro oběť a pro společenství konkrétní následky
- pachatelé mají přijmout odpovědnost za své činy
- oběti mají mít možnost vyjádřit své potřeby a být účastni rozhodování o způsobu náhrady škody
- společnost má k tomuto procesu přispívat a být za něj odpovědná

---

¹¹Štern, P., Ouředníková, L., Doubravová, L.: Probace a mediace. Portál, Praha 2010. Str.34

¹² Handbook on Restorative Justice Programs OSN, 2006, in Štern 2010, str.34

2. Sankce, v rámci nichž je probační dohled využíván

Obviněná či odsouzená osoba se může stát klientem Probační a mediační služby České republiky v přípravném řízení i v řízení vykonávacím. V přípravném řízení se jedná převážně o dobrovolnou spolupráci (s výjimkou náhrady vazby dohledem), ve vykonávacím je pak zpravidla probační dohled nařízen soudně. Dobrovolně může požádat o spolupráci PMS ČR ve vykonávacím řízení v případě, že se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody a připravuje se podat žádost o podmíněné propuštění.

2.1. Probační dohled v přípravném řízení

Ve fázi před rozhodnutím, tedy v přípravném řízení, pracuje Probační a mediační služba České republiky především s dobrovolnými klienty. Klientem se stane obviněný tak, že středisko PMS ČR kontaktuje buď sám, nebo jej kontaktuje obhájce obviněného. Může se také stát, že podnět na zahájení spolupráce je podán ze strany orgánu činného v trestním řízení, tedy například policie, státního zástupce, soudce. Výjimkou, kdy není spolupráce v přípravném řízení dobrovolná, je náhrada vazby dohledem. Zde je probační dohled nařízen a pro klienta se stává povinným.

2.1.1. Náhrada vazby dohledem

Obviněná osoba smí být vzata do vazby pouze ze tří zákonných důvodů, které jsou stanoveny v § 67 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu:

„Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava:

- a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání či trestu, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště nebo hrozí-li mu vysoký trest*
- b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání*
- c) že bude opakovat trestnou činnost, pro níž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil“¹³*

Přitom musí dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovat tomu, že daný trestný čin spáchal dotyčný obviněný a účelu vazby nelze dosáhnout jiným způsobem.

---

¹³ § 67 zákona č. 141/1961 Sb.

Pokud je obviněný ve vazbě z důvodu uvedeného pod písmenem a) či c), je možno přijmout náhradu vazby zárukou, dohledem či slibem. Tato možnost je upravena v § 73 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu. O náhradě vazby rozhodne soud.

§ 73, písm. c) uvádí, že náhrada vazby dohledem je možná v případě, že s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávaného případu lze účelu vazby tímto způsobem dosáhnout. Probační dohled je pro obviněného povinný, musí se dostavovat k pravidelným konzultacím k probačnímu úředníkovi a podrobit se dalším omezením či povinnostem, které jsou mu stanoveny. Místo bydliště smí obviněný měnit jen se souhlasem probačního pracovníka. Neplní-li obviněný podmínky dohledu, rozhodne soud o vazbě.

2.1.2. Odklony v trestním řízení

Odklony od trestním řízení jsou tak zvanými procesně právními alternativami a jsou vymezeny v trestním řádu, v § 307 a násl. V České republice existují dva typy odklonů, a to:

- podmíněné zastavení trestního stíhání

- narovnání

Odklony jsou možné jen v přípravném řízení a v řízení před soudem. Pro odklon je potřeba splnit následující podmínky:

1. spáchaný trestný čin nesmí mít horní hranici trestní sazby vyšší než 5 let (přečin)
2. obviněný nebo obžalovaný musí s odklonem souhlasit
3. pachatel se k činu přiznal a přijímá odpovědnost za to, co udělal
4. náhrada škody (u narovnání také složení částky k obecně prospěšným účelům)
5. v případě narovnání musí souhlasit i poškozený

U podmíněného zastavení trestního stíhání se náhradou škody rozumí pouze náhrada prokazatelné újmy, nelze vymáhat nic navíc. U narovnání se hledí na škodu ze širšího pohledu, tedy přihlíží se i k otázce morální újmy, strádání atd. Pachatel má u narovnání dále povinnost uhradit částku k obecně prospěšným účelům, kterou zasílá konkrétnímu adresátovi prostřednictvím státního zastupitelství. Nejméně 50% z částky určené pro obecně prospěšné účely se poukazuje na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

V případě podmíněného zastavení trestního stíhání je možnost stanovit zkušební dobu, a to v délce 6 měsíců až 2 roky. V této době se sleduje, zda pachatel plní povinnost, kterou přislíbil, a zda se nedopustil jiné trestné činnosti. Pokud se pachatel ve zkušební době neosvědčí, trestní řízení pokračuje.

2.2. Probační dohled ve vykonávacím řízení

V následující kapitole se budu podrobně zabývat sankcemi, v jejichž rámci může být nařízen probační dohled. Budu se věnovat i sankcím, kdy není uložen probační dohled v pravém smyslu slova, ale probační činnost je zde uplatňována (např. zajištění kontroly výkonu domácího vězení).

2.2.1. Podmíněné odsouzení s dohledem

Podmíněné odsouzení je možné uložit u trestů kratších než 18 měsíců. Soud dle svého uvážení může uložit k tomuto trestu probační dohled, a to po celou dobu zkušební doby. Zkušební doba může být stanovena v délce 1 rok až 5 let. Zakotvení podmíněného odsouzení nalezneme v § 81 a násl. Trestního zákoníku, podmíněné odsouzení s dohledem (resp. podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s dohledem) nalezneme v § 84 TZ.

V § 85 TZ jsou pak ustanovení týkající se zkušební doby i přiměřených omezení a povinností, které může soud k dohledu uložit. Tato sankce je spolu s podmíněným upuštěním od potrestání s dohledem účinná od 1.1.1998, sahá tedy ještě do doby, kdy v naší republice neexistoval zákon o Probační a mediační službě. Rozsah a intenzitu dohledu zprvu určoval soud. Chyběla konkrétní úprava v zákoně. Přesné vymezení dohledu vzniklo v České republice až v souvislosti s přijetím zákona č.257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Účinnosti nabyl tento zákon 1.1.2001. Samotné podmíněné odsouzení (bez dohledu) je však mnohem starší, byla to první a po dlouhou dobu jediná alternativní sankce v Československé republice.

Dohled začal být vykonáván Probační a mediační službou ČR dle úpravy v tomto zákoně a byl zapracován i do trestního zákona. Od této doby se tedy probačním dohledem rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním úředníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona. K dohledu je možno uložit také přiměřené povinnosti či omezení, které je odsouzený povinen plnit či strpět. Jedná-li se o pachatele, který je ve věku blízkém věku mladistvých, může mu být vedle uložených povinností a omezení (či také samostatně) uloženo některé z výchovných opatření dle zákona č.218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže.

Výkon dohledu nad podmíněně odsouzeným je zakotven v § 330a zák. č. 141/1961 Sb., trestního řádu. Soud po právní moci rozsudku pověří probačního úředníka v místě bydliště či pracoviště odsouzeného, aby sledoval jeho chování a dodržování stanovených povinností a omezení. Při výkonu dohledu již nelze ukládat odsouzenému jiné povinnosti, než která stanovil soud v rozsudku. Probační a mediační služba do situace může vstoupit i v případě podmíněného odsouzení, kde nebyl ustanoven dohled, a to v případě, kdy soud uzná za nutné, aby bylo kontrolováno chování odsouzeného ze strany PMS ČR. V tomto případě soud opět pověří probačního pracovníka, přičemž pracovník zasílá soudu pravidelně zprávy o odsouzeném, a to v intervalu, který si soud určí.

2.2.2.Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

Tato varianta, která je zakotvena v § 48 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Jeho výkon je pak upraven v § 356 trestního řádu. Při vyslovení podmíněného upuštění od potrestání může být ustanoven dohled. Zkušební doba činí maximálně jeden rok. Vedle podmíněného upuštění od potrestání mohou být pachateli nařízeny soudem povinnosti či omezení, eventuelně pak výchovné opatření podle zákona o ZSM, pokud se jedná o pachatele ve věku blízkém věku mladistvého.

K povinnostem a omezením, které lze soudem uložit, patří zejména:¹⁴

1. *podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace*
2. *podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy*
3. *podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle TZ*
4. *podrobit se vhodným programům psychologického poradenství*
5. *zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami*
6. *zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob*
7. *zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek*
8. *zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek*
9. *uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku*
10. *veřejně se osobně omluvit poškozenému nebo*
11. *poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění*

Pokud žije pachatel ve zkušební době řádným životem, plní podmínky dohledu i uložené povinnosti i omezení, rozhodne soud o jeho osvědčení. V opačném případě rozhodne soud o uložení trestu, což lze již během zkušební doby. Pokud soud nerozhodne o osvědčení pachatele do jednoho roku po skončení zkušební doby, a to bez zavinění pachatele, má se za to, že se osvědčil.¹⁵ Na pachatele, který se osvědčil, se hledí, jako by nikdy nebyl odsouzen.

2.2.3. Podmíněné propuštění z výkonu trestu z dohledem (parole)

Pojem parole je odvozeno od francouzského „je donn ma parole“ = dávám své slovo¹⁶. V praxi to znamená, že pachatel je propuštěný z věznice dříve, než mu vyprší stanovená délka trestu, ale slíbí, že se na svobodě podrobí podmínkám, které mu stanoví soud. O podmíněném propuštění rozhoduje soud, a to na základě žádosti samotného odsouzeného či na základě žádosti ředitele věznice. Do roku 2009 platilo, že podmíněné propuštění bylo možné po odpykání 1/2 trestu, u závažných trestných činů po odpykání 2/3 trestu. Podle nového trestního zákoníku, účinného od 1.1.2010 však platí, že osoba odsouzená za přečin může být podmíněně

¹⁴ § 48 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku

¹⁵ § 48, odst. 7 zák. č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku

¹⁶ A. Matoušková in Štern, 2010, str. 103

propuštěna i před uplynutím poloviny trestu, pokud svým vzorným chováním a plněním povinností dokázala, že dalšího trestu odnětí svobody není třeba.¹⁷

V některých zemích rozhoduje o podmíněném propuštění vedení věznice, neboť odborníci ve věznici mají o odsouzeném nejvíce informací a jsou schopni posoudit, zda je možné pachatele propustit již na svobodu. U nás rozhoduje soud, přičemž věznice mu poskytne komplexní hodnocení odsouzeného s doporučujícím či nedoporučujícím posudkem.

Odsouzený má zároveň možnost navázat spolupráci Probační a mediační službou, a to nejpozději tři měsíce před termínem podmíněného propuštění. Pracovník PMS navštíví klienta ve věznici a zahájí s ním spolupráci, konzultuje s ním situaci a pomáhá mu s přípravou na propuštění. Probační a mediační služba rovněž píše posudky na osobu odsouzeného k soudu. Soud pak zpravidla k této zprávě přihlíží při rozhodování o samotném podmíněném propuštění. Je-li žádosti odsouzeného vyhověno, může mu být uložen dohled probačního úředníka, a to po celou dobu zkušební doby. Ta může činit jeden rok až sedm let – podle závažnosti spáchaného činu a osobnosti pachatele. Propuštěný je pak povinen dostavit se do Střediska Probační a mediační služby v rámci svého okresu a navázat spolupráci.

Cílem práce s podmíněně propuštěnou osobou je pomoci mu překonat překážky spojené s návratem na svobodu, pomoci mu najít bydlení či zaměstnání, znovunalézt či upevnit jeho sociální vazby (především rodinné) a zároveň kontrolovat jeho způsob života, pravidelnými konzultacemi sledovat, zda nepokračuje v páchání trestné činnosti či se k tomu svým životním stylem neblíží. Pracovník PMS pak pravidelně píše zprávy k soudu o průběhu dohledu, a v závěru zkušební doby píše závěrečnou zprávu, ve které shrnuje spolupráci s klientem a navrhuje výrok o osvědčení či neosvědčení se klienta ve zkušební době. Kdykoliv během zkušební doby nebo na jejím konci při konstatování neosvědčení se, vrací se odsouzený zpět do výkonu trestu, kde si odpyká zbytek původně vyměřené doby.

Význam institutu podmíněného propuštění je spatřován zejména v tom, že se zkracuje doba odsouzeného za mřížemi, tím se zmenšuje dopad vězeňského prostředí na jeho osobnost, zároveň je mu dána šance vrátit se do běžného života, začít pracovat a tím odčinit rychleji a efektivněji újmu, kterou způsobil spáchaným trestným činem, přestává být izolován od své

---

¹⁷ § 88, odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku

rodiny a blízkých. Je možné propustit odsouzeného i bez uložení dohledu, to je však řešení poněkud nešťastné, neboť člověku v tomto případě chybí podpora a pomoc PMS, a zároveň i její kontrola. Nikdo tedy pak již nepodporuje klienta v jeho řádném životě, nepomůže mu překonat především prvotní nástrahy při návratu do běžného života – důsledkem toho je, že klient sám často situaci nezvládne, dochází k tzv. „šoku ze svobody“, kdy propuštěná osoba nezvládne tlak, kterému je vystaven, a ze zoufalství páchá další trestnou činnost, protože nemá kam jít a nedokáže se na svobodě chovat a pohybovat.

Propuštěný je ve velmi těžké situaci i co se týče hledání zaměstnání – většina zaměstnavatelů vyžaduje čistý trestní rejstřík, bezúhonnost. Toto je problém, které trápí propuštěné osoby mnoho let. Probační a mediační služba je v tomto případě schopna spolupracovat s klientem i s různými zaměstnavateli, proto dokáže klientům ulehčit i tuto situaci.

Problémů, s nimiž se propuštěný potýká, je celá škála, ať už jde o problémy zdravotní, rodinné, sociální, ekonomické.... Je nad jeho síly, aby je sám zvládl. Role Probační a mediační služby je v tomto případě obrovská a zcela zásadní.

Postup při spolupráci odsouzeného s PMS:

Spolupráce začíná tím, že odsouzený vyplní žádost, tzv. podnět k zahájení spolupráce. Vychází z dobrovolné iniciativy odsouzeného. Pracovník PMS poté klienta ve věznici navštíví a provede s ním úvodní rozhovor. Vězeňská služba poskytuje Probační a mediační službě informace ze spisu odsouzeného, o jeho trestné činnosti (i o kriminální minulosti), o kontaktech s rodinou a blízkými během výkonu trestu, o samotném průběhu výkonu trestu, jak se pachatel chová, jak plní program zacházení apod. Zároveň je pracovník PMS informován o obsahu programu zacházení – tedy k jakému cíli směřuje práce s konkrétním odsouzeným, jaké jsou jeho potřeby. Pracovník během úvodního rozhovoru seznámí klienta s tím, jak bude spolupráce probíhat, jaké budou její principy.

Pokud se na vzájemné spolupráci dohodnou, sestaví pracovník plán spolupráce, který zahrnuje:

- 1) zjišťování potřebných informací
- 2) rozhovory s odsouzeným, pracovníky věznice, rodinou a blízkými osobami odsouzeného
- 3) návštěvu pracovníka PMS v místě budoucího bydliště či zaměstnání odsouzeného
- 4) navázání kontaktu s poškozenými či pozůstalými po obětech trestného činu
- 5) předjednání možnosti zařazení odsouzeného do specializovaného programu nebo služby (např. v souvislosti s bydlením v azylovém domě, do rekvalifikačního programu....)

S odsouzeným ve věznici spolupracuje pracovník ze střediska PMS, které je místně příslušné k dané věznici. Po propuštění pak při stanovení dohledu klient spolupracuje se střediskem PMS, které je místně příslušné jeho bydlišti. Pracovník před propuštěním na základě splnění plánu připraví podklady pro rozhodnutí soudu.

Je-li odsouzený propuštěn a je mu ustanoven dohled, hlásí se na středisko PMS v místě jeho bydliště, kde začíná další spolupráce. Pracovník, který připravoval odsouzeného na propuštění, předá spisovou dokumentaci pracovníkovi, který propuštěného přebírá, s tím, že mu sdělí informace, které jsou pro spolupráci PMS s propuštěným důležité. O uložení dohledu se PMS dozví tím způsobem, že mu tuto zprávu dá na vědomí věznice.

Po úvodní konzultaci PMS s klientem je stanoven plán dohledu, jehož součástí je osobní kontakt mezi pracovníkem a klientem. Jeho intenzita je stanovena podle následujících kritérií:

- 1) typ spáchaného trestného činu – čím závažnější trestný čin, tím dříve musí spolupráce začít a kontakty PMS s klientem jsou častější a intenzivnější. Je potřeba dbát větší kontroly.
- 2) délka pobytu ve vězení – větší pozornost je věnována těm, kteří se vrací po delší době (tj. po 2,5 letech a více). Pro tyto osoby je návrat na svobodu složitější než pro propuštěné z trestů krátkodobých.
- 3) kriminální minulost pachatele – u recidivistů je na místě intenzivnější výkon dohledu, stejně jako u prvovězněných, kteří byli odsouzeni pro závažnou trestnou činnost

- 4) soudem uložená povinnost či omezení – při rozhodnutí o podmíněném propuštění může soud také uložit povinnost či omezení. V těchto případech musí pracovník PMS zajistit také výkon těchto opatření a pravidelně se zabývat tím, zda a jakým způsobem je propuštěný plní.

Parolové rady

Při posuzování žádosti o podmíněné propuštění je třeba přihlídnout také k typu pachatele a druhu spáchané trestné činnosti. Především je pak nutné posoudit, zda se odsouzený ve vězení choval takovým způsobem, že lze předpokládat, že po propuštění povede řádný život bez dalšího porušování zákona.

Probační a mediační služba může odmítnout spolupráci s odsouzeným před propuštěním, a to zejména v případě, kdy se jedná o pachatele závažné úmyslné násilné trestné činnosti nebo o recidivisty. Těmto pachatelům se snižuje i šance na podmíněné propuštění, neboť jejich pobyt na svobodě je pro společnost obzvláště nebezpečný.

Pokud je spolupráce odsouzeného s PMS zahájena, stojí pak soud často před nelehkým úkolem, kdy posuzuje zprávy o odsouzeném, které mu předkládá věznice, a zprávy, které mu předkládá PMS. Někdy se názor těchto dvou institucí rozchází. Z tohoto důvodu jsou v České republice nově zavedeny tzv. Parolové rady, v nichž spolupracují odborníci z Vězeňské služby a odborníci z Probační a mediační služby. Cílem je učinit komplexní profil pachatele s jednotným stanoviskem, zda je pro něho podmíněné propuštění vhodné či nikoliv.

2.2.4. Obecně prospěšné práce

Trest obecně prospěšných prací je upraven v § 62 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Jeho výkon je pak vymezen v § 335 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu. Při výkonu obecně prospěšných prací není sice ustanoven probační dohled v pravém smyslu slova, nicméně PMS ČR zajišťuje výkon a kontrolu plnění tohoto trestu, proto o něm rovněž pojednávám. Probační dohled pak může být ustanoven v případě, že je prodloužena lhůta k plnění trestu OPP.

Soud může uložit trest obecně prospěšných prací (dále OPP) v případě, že se pachatel dopustil přečinu, tedy jakéhokoliv trestného činu nedbalostního nebo trestného činu úmyslného, kde horní hranice trestní sazby nepřevyšuje 5 let. Může být uložen buď samostatně nebo spolu s jiným alternativním trestem (nikoliv však s trestem odnětí svobody).

K trestu mohou být také uloženy povinnosti či omezení, jejichž účelem je, aby odsouzený vedl řádný život. Rovněž je pachateli zpravidla uloženo, aby nahradil škodu, kterou způsobil trestnou činností. Smyslem výkonu trestu obecně prospěšných prací je vytvoření nějakého užitečného výsledku, který musí sloužit širšímu okruhu lidí. Jde tedy o uspokojování obecného zájmu.¹⁸ Trest OPP umožňuje také odsouzenému vykonat trest na svobodě, a to společensky prospěšným způsobem, přičemž nejsou narušeny jeho rodinné vztahy ani pracovní život.¹⁹

Trest obecně prospěšných prací spočívá v tom, že odsouzený je povinen odpracovat stanovený počet hodin, a to ve svém volném čase a bez nároku na odměnu. Výměra trestu může činit 50 až 300 hodin. Rozhoduje-li soud o uložení OPP, je třeba přihlídnout ke zdravotnímu stavu pachatele. Není-li zdravotně způsobilý k tomu, aby práce vykonával, nelze tento trest uložit. Přihlíží se i ke stanovisku pachatele k samotnému trestu. Někteří pachatelé jej odmítají a přijmou raději odnětí svobody.

Pokud soud obecně prospěšné práce uloží, je odsouzený povinen vykonat je do jednoho roku ode dne, kdy soud výkon tohoto trestu nařídil. Soud zasílá opis vykonatelného rozhodnutí probačnímu pracovníkovi. Probační pracovník podá soudu návrh na místo a druh práce. Soud pak o druhu i místě výkonu OPP rozhodne. Práce jsou vykonávány v obvodu okresního soudu, v němž odsouzený bydlí. Při tom se usiluje o to, aby místo výkonu OPP bylo co nejblíže k bydlišti odsouzeného.

Výkon OPP kontroluje probační pracovník, který zároveň zajišťuje ve spolupráci s institucí, pro níž bude odsouzený pracovat, průběh prací, den nástupu, pracovní dobu atd. Je-li nutné změnit druh či místo výkonu obecně prospěšných prací, rozhoduje o tom soud na návrh odsouzeného nebo probačního pracovníka. Jestliže se odsouzený vyhýbá výkonu tohoto trestu, může být již během dotyčného roku přeměněn na trest nepodmíněný. Stejně tak se přemění po skončení lhůty k vykonání trestu i hodiny, které nebyly odpracovány. Jedna

---

¹⁸ Kuchta, Válková a kol. , 2005

¹⁹ Matoušek, Kroftová, 2003

neodpracovaná hodina znamená jeden den výkonu trestu odnětí svobody. Výjimečně lze lhůtu k vykonání OPP prodloužit, a to až o 6 měsíců. V tomto případě může soud také ustanovit odsouzenému probační dohled²⁰.

Pokud je trest OPP vykonán nebo je od něj pravomocně upuštěno, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen. O dokončení výkonu OPP informuje probační pracovník neprodleně soud. K upuštění od zbytku trestu OPP může dojít v případě změny zdravotního stavu odsouzeného.

Probační a mediační služba vede ve své evidenci seznam institucí, pro které je možné pracovat v rámci OPP i seznam konkrétních druhů práce. Instituce sdělují středisku Probační a mediační služby své požadavky a také změny v těchto požadavcích. Mezi druhy práce, které jsou vykonávány v rámci OPP patří především činnost ve prospěch státních institucí (úřadů, školských zařízení...), zahradnické a úklidové práce pro obec, údržba komunikací apod. Základní podmínkou je vždy obecná prospěšnost práce.

V západních zemích má trest obecně prospěšných prací dlouholetou tradici, u nás byl zakotven až v novele trestního zákona ze dne 29.6.1995, s účinností od 1.1.1996. U tohoto trestu je riziko nadužívání či nevhodného ukládání. Je potřeba individuálně posuzovat vhodnost tohoto trestu pro konkrétní osobu. Například člověk, který je recidivistou a navíc nikdy nepracoval, tudíž nemá vytvořeny žádné pracovní návyky, tento trest pravděpodobně nikdy nevykoná.

2.2.5. Domácí vězení

Domácí vězení je nové trestní opatření od 1.1.2010. Jeho úpravu nalezneme v § 60 Trestního zákoníku, ale také v samostatném zákoně č. 456/2009 Sb. o domácím vězení. Může být uloženo u trčínů, které jsou hodnoceny jako přečiny, tj. horní hranice trestní sazby nepřevyšuje 5 let. Domácí vězení lze uložit dospělým i mladistvým.

---

²⁰ § 65, odst. 3, písm.a) zák. č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku

Odsouzený se musí ve stanovených hodinách zdržovat ve svém obydlí (20:00 – 05:00 hod. v pracovních dnech, celé dny pracovního volna) a poskytnout potřebnou součinnost při výkonu kontroly. Tuto kontrolu provádí pracovník PMS, event. za použití elektronického kontrolního systému (zatím v České republice nezavedeno). Výkon i kontrola této sankce se řídí zákonem o kontrole výkonu trestu domácího vězení²¹. Smyslem domácího vězení je snížení nákladů za výkon trestu, které se pohybují ve výši cca 100 Kč na jednoho obviněného denně, kdežto náklady na výkon domácího vězení jsou ve výši 300 Kč na den²². Odsouzený je povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu.

Výkon trestu domácího vězení je upraven v § 334a a násl. Zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu. Jakmile se rozhodnutí o uložení trestu domácího vězení stane vykonatelným, zašle soud odsouzenému nařízení, v němž je určen počátek a místo výkonu trestu. Trest domácího vězení je vykonáván v místě, kde má odsouzený trvalé bydliště nebo v místě, kde se zdržuje. Přihlíží se přitom k jeho rodinným a sociálním poměrům, a také k jeho zaměstnání. Trest je upraven tak, aby byla umožněna doprava odsouzeného do místa zaměstnání.

Od výkonu trestu domácího vězení může být upuštěno, a to v případě, kdy odsouzený má být vydán do ciziny či do jiného státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu, má-li být vyhoštěn nebo onemocněl-li nevyhlášenou životu nebezpečnou nemocí či nemocí duševní.²³ Trest domácího vězení může být také odložen či přerušen, a to do doby, než pro přerušeni či odloženi pomínou důvody. Během výkonu trestu může dojít také ke změně místa výkonu trestu, a to na návrh odsouzeného, probačního úředníka či státního zástupce, ale i bez návrhu. Musí být k tomu závažné důvody. O této změně rozhodne soud. Nedodržování podmínek domácího vězení je povinen probační pracovník oznámit neprodleně soudu, který trest nařídil. Tento soud pak rozhodne o trestu odněti svobody.

---

²¹ Zákon č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení

²² <https://www.pmscr.cz/aktuality/domaci-vezeni-si-na-morave-odpykava-38-veznu-zatim>

²³ § 334f zákona č. 141/1961, o soudním řízení trestním

2.2.6. Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Tato sankce je upravena v § 77 a 78 Trestního zákoníku. Jde rovněž o novou alternativní sankci, účinnou od 1.1.2010. Může být uložena až na 10 let, pokud se pachatel dopustil úmyslného trestného činu (mladistvý provinění) v souvislosti s návštěvou takové akce. Tuto sankci lze uložit jako samostatný trest nebo vedle jiného trestu.

Odsouzený je povinen spolupracovat s probačním úředníkem, postupovat podle probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, poradenské programy, a to způsobem, který stanoví probační úředník. Trest spočívá v tom, že se odsouzený nesmí zúčastnit přesně určených akcí (např. fotbalových zápasů, hudebních koncertů). Kontrola dodržování zákazu je velmi složitá. Je proto nezbytné, aby fungovala spolupráce mezi PMS ČR, Policií České republiky a organizátory akcí, na něž nemá být odsouzený vpuštěn. Probační úředník informuje pravidelně soud o průběhu výkonu tohoto trestu.

2.2.7. Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou upravena v § 98 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Mezi ochranná opatření pro dospělé pachatele patří ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Probační dohled může být uložen v případě ochranného léčení, pokud je toto léčení ukončeno, ale je potřeba vykonávat kontrolu nad chováním odsouzeného, aby nespáchal další trestný čin. Tento dohled může být ustanoven na dobu jednoho až pěti let.

U ostatních samostatně uložených ochranných opatření pro dospělé se probační dohled nevyužívá.

3. Probační dohled nad mladistvým

3.1. Specifika probačního dohledu nad mladistvým

Obecné zakotvení nalezneme v § 16, odst.1 zákona č. 218/2003 Sb. – „*dohledem probačního pracovníka nad mladistvým se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem*“²⁴

Účel dohledu nad mladistvým:

- A) sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti
- B) odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život

Probační dohled mladistvému lze uložit v přípravném řízení, ve vykonávacím řízení nebo jako výchovné opatření, a to v následujících případech:

- Náhrada vazby dohledem
- Podmíněné zastavení trestního stíhání s dohledem
- Narovnání
- Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření s dohledem
- Podmíněné odsouzení s dohledem
- Obecně prospěšné práce
- Domácí vězení
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- Kombinace alternativních trestů
- Podmíněné odsouzení s dohledem

---

²⁴ § 16, odst.1 zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže)

- Podmíněné propuštění z výkonu trestu s dohledem
- Výchovné opatření – dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení
- Ochranné opatření – ochranná výchova (není-li jí možné ihned po nařízení vykonat, je stanoven mladistvému probační dohled)

U mladistvého se pracuje i s jeho rodinou, s institucemi, které klient navštěvuje, s lékaři, s OSPOD, s nestátními neziskovými organizacemi (nizkoprahové kluby, centra pro drogově závislé apod.)

Výkon dohledu probačního úředníka nad mladistvým je zakotven v § 80 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dohled nařídí předseda senátu soudu pro mládež, v přípravném řízení státní zástupce. Vykonává jej probační a mediační služba, která je místně příslušná dle místa pobytu mladistvého (kde bydlí nebo se zdržuje). Probační pracovník je oprávněn navštěvovat mladistvého v rámci dohledu nejen v místě bydliště, ale i na pracovišti či ve škole. Při porušení podmínek dohledu vyrozumí probační pracovník soud pro mládež (v přípravném řízení státního zástupce). Probační úředník je rovněž oprávněn udělit mladistvému výstrahu v případě méně závažného porušení podmínek dohledu. Během jednoho roku může udělit maximálně dvě výstrahy.

O průběhu dohledu zpracovává probační pracovník pravidelně zprávy (zpravidla po šesti měsících) a předkládá je soudu pro mládež či v přípravném řízení státnímu zástupci. Probační dohled může být uložen i nezletilému mladšímu 15 let, který se dopustil činu jinak trestného. Dítě do 15 let není trestně odpovědné, může mu být tedy uloženo pouze jedno z následujících opatření, jejichž účelem je, aby vedly k jeho nápravě:

- a) výchovnou povinnost
- b) výchovné omezení
- c) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- d) dohled probačního úředníka
- e) ochrannou výchovu (lze uložit pouze dítěti, které spáchalo trestní čin, za který může být dle trestního zákoníku uložen výjimečný trest)²⁵

---

²⁵ § 93 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže

Opatření je ukládáno za účelem výchovného působení na dítě, přičemž se sleduje i preventivní účinek opatření. Soud rozhoduje o uložení rozsudkem. Pokud je dítěti mladšímu 15 let ustanoven probační dohled, navštěvuje probační úředník dítě v místě bydliště a ve škole.

3.2. Probační dohled nad mladistvým v přípravném řízení

V přípravném řízení – spolupráce Probační a mediační služby se SZ a PČR, snaha předejít nepodmíněnému odsouzení či zmírnit hrozící opatření. Lze dospět i k úplnému odklonu - podmíněné zastavení trestního stíhání s dohledem či narovnání. V případě zahájení trestního řízení s mladistvým je Probační a mediační služba vždy o této věci orgánem činným v trestním řízení informována. U dospělých tomu tak není, tam je spolupráce s PMS ČR v přípravném řízení pouze z iniciativy odsouzeného.

Náhrada vazby dohledem – mladiství zůstávají ve vazbě jen při zvlášť závažných případech. PMS v přípravném řízení sleduje chování pachatele a jeho postoj ke spáchanému činu, pracuje s jeho rodinou, shromažďuje údaje o jeho zájmech, trávení volného času, sociálních a rodinných poměrech, pomáhá mu při překonávání obtížných situací, usiluje o jeho zapojení do společnosti, vyhodnocuje jeho rizika pro další život a recidivu.

Při bezproblémové spolupráci klienta s PMS a SZ může dojít ke zmírnění trestu nebo k podmíněnému upuštění od uložení trestního opatření, k uložení podmíněného trestu odnětí svobody, obecně prospěšných prací nebo jiného alternativního trestu.

3.3. Probační dohled nad mladistvým ve vykonávacím řízení

Ve vykonávacím řízení spolupracuje odsouzený s probačním úředníkem při uložení alternativních sankcí nebo při podmíněném propuštění z výkonu trestu (dále VT) s dohledem.

Alternativní sankce:

- Podmíněné odsouzení s dohledem
- Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření s dohledem
- Podmíněné propuštění z výkonu trestu s dohledem
- Obecně prospěšné práce
- Domácí vězení – nově od 1.1.2010
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce – nově od 1.1.2010

3.3.1 Trestní opatření

a) Podmíněné odsouzení mladistvého s dohledem (§33 ZSM)

Podmíněné odsouzení mladistvého s dohledem probačního úředníka je velmi často užívané opatření u mladistvých. Nezřídka se ukládá i opakovaně. Důvodem je snaha předejít negativním vlivům výkonu trestu odnětí svobody. Lze jej uložit tehdy, když horní sazba trestu odnětí svobody nepřevyšuje 3 roky, a to na zkušební dobu 1-3 roky.

Probační pracovník pracuje s mladistvým odsouzeným ve zkušební době, poskytuje mu podporu i kontrolu. Mladistvý je povinen akceptovat probační plán. Probační pracovník na konci zkušební doby zpracovává zprávu pro soud, zda se mladistvý ve zkušební době osvědčil či ne. V případě neosvědčení je trest soudem přeměněn na nepodmíněný.

Vedle podmíněného odsouzení může soud uložit mladistvému i přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život

b) Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření s dohledem (§ 14, odst.3, písm. b ZSM)

Tuto možnost lze mladistvého uložit v následujících případech:

- 1) dopustí-li se provinění, u nichž horní hranice trestní sazby nepřesahuje 5 let, mladistvý spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě
- 2) lze-li předpokládat, že vzhledem k povaze spáchaného činu a dosavadního života mladistvého již projednání věci před soudem pro mládež povede k jeho nápravě

- dopustil-li se činu z neznalosti právních předpisů, která je vzhledem k jeho věku, rozumové vyspělosti a prostředí v němž žije, omluvitelná
- přijme-li soud záruku na nápravu mladistvého

Zkušební doba může být stanovena až na 1 rok, přičemž zároveň může být stanoveno výchovné či ochranné opatření.

c) Podmíněné propuštění mladistvého s dohledem (parole) § 78 ZSM

Mladistvý ve výkonu trestu může před podmíněným propuštěním (dále PP) sám požádat o spolupráci s PMS - nejpozději 3 měsíce před termínem PP. Mladistvý může být podmíněně propuštěn i před uplynutím zákonem stanovené doby výkonu trestu, tj. před uplynutím 1/2 nebo 2/3 trestu. Probační pracovník spolupracuje s mladistvým ve výkonu trestu, zpracovává podklady pro soud – zjišťuje sociální vazby klienta, zda má po návratu na svobodu kam jít, zda bude mít zaměstnání apod. Podává k soudu stanovisko, zda doporučuje PP či nikoliv.

Probační pracovník může mít jiný názor na situaci mladistvého i na jeho osobnost, než pracovníci Vězeňské služby. V posledních letech snaha o spolupráci PMS a VS ČR, vznikají tzv. parolové rady – zde se obě strany dohodnou na stanovisku pro soud, aby posudky nebyly rozporuplné (zatím probíhají pilotní projekty v několika věznicích).

Ve věznicích mají mladiství zvláštní podmínky. Účelem je co nejvíce snížit negativní vliv vězeňského prostředí na odsouzeného mladistvého. Mladistvý například nesmí být na cele s dospělými pachateli, má povoleny častější návštěvy, dbá se na jeho vzdělání a rozvoj pracovních návyků apod. Soud při podmíněném propuštění může a nemusí probační dohled uložit, velmi často je však dohled ukládán, neboť pro mladistvého je to možnost být nadále na svobodě veden a kontrolován tak, aby žil řádným životem a vyvaroval se dalšího páchání trestné činnosti.

Je-li dohled uložen, dochází klient do PMS na pravidelné konzultace, po skončení zkušební doby vypracovává PMS zprávu pro soud, zda se klient osvědčil. Cílem je zkrátit dobu, kdy mladistvý pobývá ve výkonu trestu odnětí svobody, zmírnit tak negativní důsledky pobytu ve vězení, dát mu šanci osvědčit se v životě na svobodě a poskytnout mu přitom podporu, pomoc i kontrolu.

d) Obecně prospěšné práce (§ 62 TZ)

Mladistvému smí být uložen trest OPP, a to maximálně ve výši poloviny horní sazby, která platí pro dospělé pachatele podle trestního zákoníku (dospělí od 1.1.2010 max. 300 hodin, mladiství max. 150 hodin). PMS dohlíží na výkon tohoto trestu a zároveň na vedení řádného života mladistvého. Po odpracování hodin informuje PMS soud, vypracovává závěrečnou zprávu, v níž hodnotí splnění uložených prací a řádný život mladistvého. Při nesplnění trestu OPP se trest mění na nepodmíněný trest odnětí svobody (1 neodpracovaná hodina = 1 den VTOS).

Obecně prospěšné práce vykonává mladistvý ve svém volném čase, bez nároku na odměnu, práce slouží k obecně prospěšným účelům – údržba veřejných prostranství a budov, úklid, práce ve prospěch veřejných institucí. Mladistvý musí být k výkonu trestu OPP zdravotně způsobilý. Po odpracování hodin se na něho hledí, jako by nebyl odsouzen

Kromě klasického trestu obecně prospěšných prací může být mladistvému uloženo výchovné opatření, v jehož rámci bude povinen podrobit se probačnímu programu, který bude obsahovat obecně prospěšné činnosti. Vedle trestu OPP může být mladistvému uloženo jakékoliv výchovné opatření podle ZSM.

e) Domácí vězení - § 60 TZ

f) Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce - § 77 a 78 TZ

Blíže o těchto dvou sankcích bylo pojednáno v kapitole č.2. Podmínky pro mladistvé jsou u obou těchto sankcí stejné jako u dospělých. Specifikem však je, že mladistvým lze k tomuto trestu soudně uložit i výchovné opatření (např. probační dohled či probační program).

3.3.2. Výchovné opatření

Výchovná opatření podle § 15 a násl. ZSM:

Ukládají se při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření, mohou být uloženy i vedle uloženého trestního nebo ochranného opatření. Lze je uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení.

Jsou – li ukládány samostatně nebo vedle jiného ochranného či trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let. Mohou se uložit již v průběhu přípravného řízení , a to za souhlasu mladistvého. Účelem výchovných opatření je usměrňování života mladistvého.

Druhy výchovných opatření:

1. **Dohled probačního úředníka**

Ustanovení nalezneme v § 16 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dohledem rozumíme pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených soudem nebo státním zástupcem. Účelem je sledování a kontrola chování mladistvého, ochrana společnosti, snížení rizika recidivy, odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby vedl řádný život.

Mladistvý je povinen s probačním úředníkem pracovat, a to způsobem, který mu tento pracovník stanoví na základě probačního plánu. Probační úředník stanoví mladistvému lhůty, v nichž je povinen se dostavovat do střediska PMS ČR. Lhůty jsou sestavovány individuálně, podle toho, jak daná situace vyžaduje. Přihlíží se k rodinným a sociálním poměrům mladistvého, k životní situaci, v níž se nachází a k prostředí, v němž se pohybuje. Mladistvý je dále povinen informovat probačního pracovníka o všech důležitých skutečnostech, které se týkají jeho osoby a situace, především o svém bydlišti, studiu, zaměstnání, dodržování povinností a omezení, které mu byly uloženy atd. Zároveň je mladistvý povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do svého obydlí.

2. **Probační program**

Zakotven v § 17 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Mezi probační programy patří především program soc. výcviku, terapeutický program, program psychologického poradenství, vzdělávací, rekvalifikační program či jiný vhodný program k rozvíjení soc. dovedností a osobnosti mladistvého, s cílem, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem a k podpoře jeho vhodného soc. zázemí a urovnání vztahu mezi ním a poškozeným. Součástí je určitá míra omezení.

Soud uloží probační program mladistvému v těchto případech: ²⁶

- a) *jestliže je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti*
- b) *jestliže je mu poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu*
- c) *jestliže mladistvý souhlasí se svou účastí na něm*

Dohled nad výkonem probačního programu vykonává probační úředník. Po skončení probačního programu informuje úředník neprodleně soud o průběhu i výsledku programu. Seznam probačních programů vede Ministerstvo spravedlnosti.

3. Výchovné povinnosti

Ustanovení v § 18 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Soud pro mládež či státní zástupce může uložit výchovnou povinnost, kterou mladistvému stanoví, aby zejména: ²⁷

- a) *bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu*
- b) *jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou finanční částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti – tato povinnost se určí v případě, že mladistvý má možnost zaplatit tuto částku z peněz, s nimiž smí sám nakládat*
- c) *vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu – smí být uloženo pouze tak, aby nebyla narušena jeho příprava na budoucí povolání nebo výkon zaměstnání*
- d) *usiloval o vyrovnání s poškozeným*
- e) *nahradil dle svých sil škodu způsobenou proviněním nebo jinak přispěl k odstranění následků provinění*
- f) *podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku*
- g) *podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem*

Při ukládání výchovné povinnosti se přihlíží ke zdravotnímu stavu mladistvého.

---

²⁶ § 17 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže

²⁷ § 18 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže

4. Výchovná omezení

Výchovná omezení jsou zakotvena v § 19 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Mohou být nařízeny soudem nebo státním zástupcem. Omezení spočívají především v tom, aby mladistvý nenavštěvoval určité akce či zařízení, nestýkal se s určitými osobami, nezdržoval se na určitém místě, neužíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her, neměnil místo pobytu a zaměstnání bez ohlášení PMS. Stejně jako u výchovných povinností zde platí, že omezení nesmí být narušena příprava mladistvého na budoucí povolání, docházka do školy a plnění školních povinností či výkon zaměstnání.

5. Napomenutí s výstrahou

Ustanovení nalezneme v § 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Napomenutím s výstrahou rozumíme důrazné vytknutí protiprávnosti spáchaného činu a upozornění na možné následky. Uděluje jej soud pro mládež nebo v přípravném řízení státní zástupce.

3.3.3. Ochranná opatření

Mezi ochranná opatření, která lze uložit mladistvému, patří.²⁸

- ochranné léčení
- zabezpečovací detence
- zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty
- ochranná výchova

Ochrannou výchovu lze uložit pouze mladistvému, a to v případě, že o výchovu mladistvého není řádně postaráno a nedostatek ve výchově nelze odstranit v rodině, v níž žije, dále pokud výchova byla zanedbána, pokud prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku náležité výchovy nebo pokud nepostačuje uložení výchovných opatření.

Ochranná výchova může trvat, dokud to vyžaduje její účel, tedy do 18. roku, lze ji však i prodloužit do 19 let, pokud je to v zájmu mladistvého.

Není –li možné, aby ochranná výchova byla po nařízení hned vykonána, je nařízen mezitím dohled probačního úředníka.

---

²⁸ § 21 a násl. zákona o soudnictví ve věcech mládeže

4. Průběh probačního dohledu

Při uložení probačního dohledu stanoví soud zároveň délku zkušební doby. Spolupráce s probačním pracovníkem je pro klienta povinná, a to až do skončení stanovené zkušební doby. Tím, jak se odsouzený v době dohledu chová, výrazně ovlivňuje rozhodnutí soudu o osvědčení či neosvědčení se ve zkušební době.

Dohled dává pachateli trestného činu možnost pohybu na svobodě, přičemž má možnost prokázat, že bude nadále žít řádným životem, napraví škodu způsobenou trestnou činností a odčiní tak újmu vůči oběti i společnosti. Probační dohled má tedy vést k resocializaci pachatele. Probační pracovník mu přitom poskytuje podporu a pomoc, ale zároveň nad ním vykonává i kontrolu.

Probační dohled má stanovený průběh, který lze rozdělit do následujících bodů:

1) Úvodní konzultace – pracovník se seznamuje s klientem, ujasňují si pravidla, pracovník informuje klienta o jeho povinnostech a průběhu dohledu

2) Sestavení probačního plánu – stanovují se cíle dohledu a jednotlivé kroky, jimiž se k cíli bude směřovat.

Plán probačního dohledu zpracovává pracovník s klientem na úvodní konzultaci.

Probační pracovník na úvodní konzultaci:

a) mapuje klientovy silné a slabé stránky - příležitosti a rizika

Příležitosti = na čem je u klienta možné stavět, v čem je jeho silná stránka (např. fungující a stabilní rodina, životní partner, kladný vztah k práci, studium, snaha nahradit újmu...)

Rizika = čím je klient ohrožen, kde jsou jeho slabiny (např. nekvalitní rodinné zázemí, chybějící pracovní návyky, závislosti...)

Rizika i příležitosti je potřeba podchytit, neboť tvoří základ probačního plánu, je to jádro práce s klientem – o co se opřít, čeho se vyvarovat. Na základě rizik a příležitostí je pak možné vytýčit cíl, k němuž bude probační práce směřovat a vytvořit kroky, jimiž bude cíle dosaženo.

b) vypracovává anamnézu – rodinnou, sociální, kriminální

c) stanoví spolu s klientem cíl, jehož chtějí dosáhnout a definují jednotlivé kroky - např. vyvarovat se trestné činnosti, nahradit újmu způsobenou trestným činem, chodit pravidelně do školy(mladistvý), přihlásit se na úřad práce, aktivně hledat zaměstnání, vyřídít si doklady, zlepšovat rodinné vztahy, apod.

Program se hodnotí a aktualizuje cca 1x za 3 měsíce. Probační pracovník spolu s klientem reflektuje dosavadní spolupráci a realizované kroky k dosažení cílů.

V průběhu dohledu vypracovává zprávy o jednotlivých konzultacích.

3)Pravidelné konzultace – klient je povinen dostavovat se k pravidelným konzultacím, jejichž termíny stanoví probační úředník. Na základě řádné omluvy lze dohodnout náhradní termín. Není-li dohled ze strany klienta řádně plněn, informuje probační pracovník neprodleně příslušný soud, který pak může rozhodnout o neplnění podmínek dohledu a o následné sankci (zpravidla přeměna na nepodmíněný trest).

4)Hodnocení průběžného plnění programu – plnění programu se hodnotí 1x za 3 měsíce, pracovník s klientem shrnuje uplynulé časové období a společně se zamýšlejí nad tím, co se podařilo a co je naopak potřeba ještě zlepšovat

5)Pravidelné zprávy k soudu – zprávy k soudu posílá probační úředník pravidelně dvakrát do roka, součástí zprávy je hodnocení práce s klientem, zpráva o plnění jeho probačního programu, zda klient vede řádný život a jaké kroky činí k nápravě svého trestního jednání. Hodnotí se i pravidelné docházení na konzultace. Klient dostává zprávu k nahlédnutí a podpisu. Kopii zprávy dostávají i zákonní zástupci mladistvého.

6)Návštěva v obydli klienta – probační pracovník je oprávněn učinit návštěvu v obydlí klienta a zkontrolovat tím, zda vede řádný život

7)Spolupráce s rodinou – probační pracovník spolupracuje s rodinou klienta, rodinná anamnéza je velmi důležitá pro průběh dohledu (jak rodina žije, jaké má klient zázemí a vzory od členů rodiny, zda je rodina úplná či neúplná...). Pokud rodina ochotná ke spolupráci je, pak je to samozřejmě přínosem pro celkový průběh dohledu.

8)Závěrečná zpráva k soudu (SZ) - obsahuje hodnocení celého průběhu dohledu a doporučení PMS, jakým způsobem by měl soud rozhodnout – zda se klient ve zkušební době osvědčil či nikoliv. Klient dostává zprávu k nahlédnutí a podpisu.

9)Rozhodnutí soudu o osvědčení/neosvědčení klienta ve zkušební době – závěrečná zpráva o výkonu dohledu je velmi důležitým podkladem pro toto soudní rozhodnutí

4.1. Povinnosti odsouzeného v rámci dohledu

Základní povinností odsouzeného je dodržovat podmínky plynoucí ze stanoveného plánu probačního dohledu, docházení na konzultace pravidelně a včas, dle uložených lhůt – při stanovení lhůt probační úředník přihlédne k poměrům odsouzeného, k jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí v němž žije.

Další povinností odsouzeného je umožnit probačnímu úředníkovi vstoupit do svého obydlí, informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem.

V rámci probačního dohledu mohou být odsouzenému soudem nebo státním zástupcem uloženy i různé přiměřené povinnosti či přiměřená omezení, které musí klient rovněž plnit.

- Povinnosti – odsouzený musí něco strpět, např. zapojení do protidrogového programu, terapeutickému výcviku, náhrada škody poškozenému, u mladistvého bydlení s rodičem nebo jiným dospělým, který je zodpovědný za jeho výchovu apod.
- Omezení – odsouzený se musí něčeho zdržet, např. zákaz návštěvy heren, zákaz vyskytovat se na určitých rizikových místech, zákaz styku s určitými lidmi, zákaz užívání návykových látek

4.2. Práva a povinnosti probačního úředníka

Práva a povinnosti probačního úředníka jsou zakotveny v §7 zákona o Probační a mediační službě a v § 51 Trestního zákoníku.

Základní práva a povinnosti jsou především následující:²⁹

1) - úředník PMS ČR je povinen řídit se zákony, předpisy a pokyny soudců, musí postupovat odpovědně, respektovat a chránit lidská práva a svobody, důstojnost člověka a vyvarovat se jednání, které by mohlo vést ke zmaření účelu trestního řízení nebo vzbuzovalo pochybnosti o

---

²⁹ § 7 zákona o Probační a mediační službě České republiky

jeho objektivitě a nestrannosti. Při nedodržení těchto povinností může soudce či státní zástupce věc probačnímu úředníkovi odejmout.

2) - úředník PMS ČR je oprávněn zjišťovat stanovisko obviněného k podmíněnému zastavení trestního stíhání, k uložení trestu obecně prospěšných prací nebo k uložení jiného trestu nespojeného s odnětím svobody, a pokud jde o schválení narovnání, zjišťovat stanovisko obviněného i poškozeného

3) - poruší-li obviněný podmínky, povinnosti či omezení, stanovené v rámci dohledu, informuje o tom probační pracovník příslušný soud nebo SZ

4) - úředník PMS ČR má právo v mezích působnosti nahlížet do trestních spisů vedených u soudu, státního zastupitelství a Policie České republiky, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si kopie spisů a jejich částí

Odst. 5) - úředník PMS ČR nesmí v téže věci provádět úkony probace a mediace

§ 51 Trestního zákoníku:

„Probační úředník je povinen vykonávat dohled nad pachatelem v souladu s vytvořeným probačním plánem, být mu nápomocen v jeho náležitostech a plnit pokyny soudu směřující k výkonu dohledu a k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Probační úředník je povinen probační plán pravidelně aktualizovat s přihlédnutím k výsledkům dohledu a k osobním, rodinným a jiným poměrům pachatele“³⁰.

Probační úředník v rámci výkonu dohledu:

- vykonává kontrolu plnění soudem uložených povinností a omezení a vedení řádného života klientem
- motivuje a vede klienta k řešení následků trestné činnosti, především v oblasti vztahu s poškozeným

---

³⁰ §51, odst. 1 zákona č.40/2009 Sb., Trestního zákoníku

- poskytuje individuální pomoc klientovi, zprostředkovává mu další odborné služby v souvislosti s řešením jeho aktuální životní situace
- informuje klienta o krocích, které v rámci kontroly jeho chování a způsobu života podnikne
- informuje bez zbytečného odkladu příslušný soud o porušení podmínek průběhu dohledu ze strany klienta
- vede konzultace s klientem, vyhotovuje z nich písemný záznam, vypracovává nejméně 1x za 6 měsíců zprávu pro soud či pro státní zastupitelství o průběhu dohledu
- seznamuje klienta s obsahem zpráv o průběhu dohledu
- opatřuje další potřebné informace o klientovi z jiných zdrojů – o těchto skutečnostech klienta informuje

4.3. Sankce plynoucí z nedodržení podmínek dohledu

Při nedodržování pravidel stanovených v probačním programu PMS posílá zprávu k soudu s negativním hodnocením a stanoviskem, soud pak rozhodne o uložení sankce za nedodržení podmínek dohledu.

- podmíněné odsouzení – přeměna na trest nepodmíněný
- podmíněné propuštění z VT – zbytek trestu nepodmíněně
- nesplnění trestu Obecně prospěšných prací – přeměna na nepodmíněný trest odnětí svobody – každá neodpracovaná hodina =1 den nepodmíněně
- nedodržení trestu domácího vězení – přeměna na nepodmíněný trest odnětí svobody
- podmíněné upuštění od potrestání – soud rozhodne o trestu rozsudkem
- domácí vězení – soud rozhodne o trestu odnětí svobody

5. Přínos probační činnosti v praxi

5.1. Výsledky statistických analýz účinnosti alternativních trestů s probačním dohledem a trestů nepodmíněných

Statistika nově evidovaných případů Probační a mediační služby v letech 2005-2009:

Nově evidované případy PMS ČR	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%	2009	%
Celkem evidováno	26338	100%	24885	100%	27648	100%	25465	100%	25851	100%
Z toho TČ mládeže	3780	14,4%	3817	15,3%	4553	16,5%	4111	16,1%	4416	17,3%
Z toho TČ spojená s drogami	828	3,1%	712	2,9%	692	2,5%	657	2,6%	531	2,1%
Z toho TČ spojená s extrémismem	79	0,3%	46	0,2%	55	0,2%	39	0,2%	40	0,2%

Tabulka č.2

Zdroj: PMS ČR – statistická ročenka z let 2005 – 2009

Podíl případů evidovaných v přípravném a vykonávacím řízení na celkovém počtu evidovaných případů:

Rok	Celkem evidováno	Přípravné řízení a řízení před soudem	Přípravné řízení v %	Vykonávací řízení	Vykonávací řízení v %
2005	26338	5847	22,2%	20491	77,8%
2006	24885	5169	20,8%	19716	79,2%
2007	27648	5802	21%	21846	79%
2008	25645	5092	20%	20373	80%
2009	25851	5312	20,5%	20539	79,5%

Tabulka č.3

Zdroj: PMS ČR – statistická ročenka z let 2005-2009

Statistická analýza dospělých klientů PMS ČR:

Podíl případů evidovaných v přípravném a vykonávacím řízení na celkovém počtu evidovaných případů dospělých:

Dospělí	Celkem evidováno	Přípravné řízení a řízení před soudem	Přípravné řízení v %	Vykonávací řízení	Vykonávací řízení v %
2005	22558	4017	17,8%	18541	82,2%
2006	21068	3332	15,8%	17736	84,2%
2007	23095	3518	15,2%	19578	84,8%
2008	21354	3058	14,3%	18296	85,7%
2009	21435	3019	14,1%	18416	85,9%

Tabulka č.4

Zdroj: PMS ČR - statistická ročenka z let 2005-2009

Vykonávací řízení u dospělých – největší podíl zabírá agenda obecně prospěšných prací dále pak činnost probace, tedy především v rámci podmíněného odsouzení a podmíněného propuštění s dohledem.

Rok	Obecně prospěšné práce - Počet	Obecně prospěšné práce - Podíl v %	Parole - Počet	Parole - Podíl v %
2005	13803	74,4	3978	21,5
2006	13170	74,3	3820	21,5
2007	14038	71,7	4752	24,1
2008	12870	70,3	4647	25,4
2009	12951	70,3	4708	25,6

Tabulka č.5

Zdroj: PMS ČR – statistická ročenka z let 2005-2009

Agenda nezletilých dětí a mladistvých:

Nezletilý = do 15 let

Mladistvý = 15-18 let

Nezletilí + mladiství	celkem	Přípravné řízení + řízení před soudem	Přípravné řízení v %	Vykonávací řízení	Vykonávací řízení v %
2005	3780	1830	48,4	1950	51,6
2006	3817	1837	48,1	1980	51,9
2007	4553	2285	50,2	2268	49,8
2008	4111	2034	49,5	2077	50,5
2009	4416	2293	51,9	2123	48,1

Tabulka č.6

Zdroj: PMS ČR – statistická ročenka z let 2005-2009

Podmíněné propuštění s dohledem v letech 2002-2006:

Počty podmíněně propuštěných rozdělují podle jednotlivých typů věznic a podle pohlaví propuštěných odsouzených. Zvlášť uvádím mladistvé.

Typ věznice	2002 muži/ženy	2003 muži/ženy	2004 muži/ženy	2005 muži/ženy	2006 muži/ženy
Typ A – dohled	44/2	43/0	66/4	111/5	190/4
Typ B – dozor	446/11	329/26	353/27	374/22	436/21
Typ C – ostraha	145/5	114/10	106/7	96/4	117/6
Typ D – zvýšená ostraha	8/0	5/0	14/0	11/0	12/0
Mladiství	7/0	4/0	7/0	9/0	7/1
Muži/ženy	650/18	495/36	546/38	601/31	762/32
celkem	668	531	584	632	794

Tabulka č.7

Zdroj: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2008

Celkový počet podmíněně propuštěných v letech 2001-2006 a z toho počet stanovených dohledů (v číslech i v procentech):

rok	Osoby odsouzené	Podmíněně propuštění muži	Podmíněně propuštěné ženy	Podmíněně propuštění mladiství chlapani	Podmíněně propuštěné mladistvé dívky	Celkem podmíněně propuštění	Z toho dohled
2001	14737	4007	190	66	1	4264	0
2002	12829	4110	178	60	1	4349	668 15,4%
2003	13868	2965	139	36	0	3140	531 16,9%
2004	15074	3326	163	51	1	3541	584 16,5%
2005	16077	3445	191	61	1	3698	632 17,1%
2006	16179	3726	197	47	1	3971	794 19,9 %

Tabulka č.8

Zdroj: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008

5.2. Výhody alternativních sankcí proti nepodmíněnému trestu odnětí svobody

Výhody trestů, které lze vykonat na svobodě, proti výkonu trestu odnětí svobody ve věznici jsou nesporné. Především u mladistvých je trest odnětí svobody ukládán jen ve skutečně závažných případech, kdy nelze již využít žádné jiné opatření. Přednosti mají však alternativní tresty i u dospělých pachatelů.

Především se jedná o následující aspekty:

- odsouzený zůstává ve svém sociálním prostředí (rodina, přátelé, soc. vazby)
- je zabráněno negativním vlivům vězeňského prostředí, především efektu prizonizace, kdy dochází k tomu, že vězeňské prostředí se stává pro odsouzeného domovem (odsouzený ve vězení si zvykne na život za mřížemi, což je pro jeho další život vysoce nebezpečné)
- aktivní práce s odsouzeným, vedení k zodpovědnosti a nápravě škody
- kontrola nad způsobem života odsouzeného – škola, zaměstnání, volný čas, rizikové chování
- výše uvedené body mají za komplexně vést ke zmírňování rizika recidivy
- odsouzený má možnost pracovat, žít řádným životem a odčinit tak újmu způsobenou trestným činem, a to jak vůči oběti, tak vůči společnosti
- poskytnutí podpory odsouzenému při překonávání složité životní situace související se spáchaným trestným činem

5.3. Probační programy

Probační programy jsou nedílnou součástí systému alternativních trestů. Účast na těchto programech může být soudem či státním zástupcem uložena jako konkrétní povinnost, může být také výchovným opatřením pro mladistvého, ale zároveň se probačního programu mohou obvinění a odsouzení účastnit i dobrovolně. Probační programy zajišťuje PMS ČR ve spolupráci jinými subjekty, které pak samotný projekt realizují jako tzv. externí poskytovatelé. Cílem probačních programů je především resocializace, získávání nových dovedností a znalostí, osvojení nekriminálních vzorců chování, pochopení podstaty a důsledků trestného činu a prevence recidivy.

V průběhu programu pracovníci efektivně působí na začlenění pachatele do sociálního prostředí a obnovení jeho sociálních vztahů. Probačních a resocializačních programů se mohou zúčastnit nejen obvinění a odsouzení na svobodě, ale také osoby vězněné, neboť tyto programy se rozvíjejí i v rámci výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích.

Probační programy musí být v souladu s akreditačními standardy probačních programů. Tyto standardy jsou analogické se standardy kvality sociálních služeb. K jednotlivým standardům jsou přiřazena měřitelná a ověřitelná kritéria. Standardy jsou rozděleny do tří oblastí, a to:

- a) proces poskytování služby
- b) personální zajištění
- c) ekonomické a materiální zabezpečení

Ministerstvo spravedlnosti má tzv. akreditační systém, který obsahuje dva základní prvky:

- akreditaci
- inspekci

Akreditace znamená udělení oprávnění k poskytování služby, kterou musí každý poskytovatel získat. K udělení je potřeba dodržení daných podmínek a doložení potřebné dokumentace. Udělená akreditace je pak platná po 3 roky.

Inspekci rozumíme pravidelné profesionální hodnocení poskytovaných služeb. Vzdělávání hodnotitelů garantuje PMS ČR. Probační programy jsou dotovány ze státního rozpočtu České republiky. Poskytovatelé jsou pak povinni předložit vyúčtování a zprávu o realizaci programu. Tyto dokumenty shromažďuje ředitelství PMS ČR, následně je vyhodnocuje a předkládá Radě pro probaci a mediaci.

Obsah probačního programu je zpravidla zaměřen na zvyšování odpovědnosti, rozvoj samostatnosti, sociálních dovedností, osvojení pracovních návyků, posilování schopnosti sebeovládání, adaptaci na zátěž, zvyšování sebevědomí a schopnost sebevyjadřování, schopnost naslouchat a vnímat pocity druhých, zvládání běžných povinností, respektování společenských norem, jednání s úřady, hospodaření s financemi, organizace volného času, náhled na trestnou činnost a přijetí odpovědnosti za spáchaný čin.

Setkání v rámci probačního dohledu probíhají individuální či skupinovou formou.

Příklady konkrétních probačních programů:

Právo na každý den – zaměřen na posilování právního vědomí mladistvých obviněných

Projekt Získej zaměstnání (ZZ) – cílem je zvýšit šanci osob podmíněně propuštěných nebo odsouzených uplatnit se na trhu práce

Projekt Šance – řeší problematiku návratu z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti a uplatnění na trhu práce

REP – program resocializace mladých obviněných nebo odsouzených (pro mladistvé)

Mentor – zaměřen na práci s romskými pachateli trestné činnosti

5.4. Práce s obětí trestného činu v rámci probační činnosti

Poškozená osoba se může stát klientem Probační a mediační služby České republiky vždy, pokud s tím souhlasí. Spolupráce je možná v průběhu celého trestního řízení. Pracovníci PMS ČR poskytují obětem základní psychosociální pomoc, sdělují jim informace, které jsou důležité pro průběh trestního řízení. Zároveň doporučují obětem služby, které jsou dostupné v jejich regionu.

Velmi významnou činností PMS ČR v souvislosti s poškozenými je mediace. Konfrontace pachatele s obětí je velmi významným momentem. Musí být však dobrovolná. Pro oběť je velmi důležité, aby jí byla poskytnuta pomoc, a aby s ní odborníci komunikovali. Je to osoba, které byla způsobena újma, nelze ji tedy opomíjet, měla by vždy mít příležitost se k věci vyjádřit a dočkat se podpory i porozumění. Práce s obětí je realizována ve spolupráci s různými nestátními organizacemi, z nichž nejznámější je Bílý kruh bezpečí.

Oběť má v trestním řízení svá práva, mezi něž především patří:³¹

- a) právo na informace
- b) právo na ochranu
- c) právo na pomoc a právní zastoupení
- d) právo na kompenzaci
- e) právo na aktivní účast v trestním řízení

---

³¹ Zdroj: Vitoušová, 2010, str. 14 - 28

III. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Stanovení cílů praktické části

Praktická část je rozdělena na dvě části. První část tvoří výzkumná sonda, druhou část kasuistiky. Výzkumná sonda mapuje názory odborníků, kteří se s probačním dohledem nejbližší setkávají, tedy pracovníků Probační a mediační služby České republiky a sociálních kurátorů. V kasuistikách popíší případy klientů, kterým byl nařízen probační dohled a plní jej v součinnosti s PMS.

Cílem praktické části je ověřit v praxi účel probačního dohledu, zmapovat, zda je dohled účinný, zda je vnímán jako prvek snižující recidivu a jak je probační dohled uplatňován v přímé práci s klientem. Účinnost pojmám opět ve smyslu užitečnost a přínos, tedy mapuji, do jaké míry a ve kterých případech je probační dohled dle názoru odborníků užitečný.

2. Výzkumná sonda do problematiky účinnosti probačního dohledu z pohledu pracovníků Probační a mediační služby ČR a sociálních kurátorů

2.1. Použité metody sběru dat a způsob výběru respondentů

V rámci výzkumné sondy jsem oslovila 20 sociálních kurátorů (z toho 10 kurátorů pro dospělé a 10 kurátorů pro mládež) a 20 zaměstnanců PMS ČR. Odborníky jsem vybrala náhodným výběrem z elektronické databáze napříč celou Českou republikou (sociální odbory obecních úřadů, střediska PMS ČR). Metodou výzkumu je dotazník.

V dotazníku respondenti odpovídají na otázky týkající se práce s mladistvými a dospělými pachateli v rámci probačního dohledu, v čem spatřují přínos tohoto institutu, kde jsou jeho slabiny, jak hodnotí odborníci smysl probačního dohledu pro klienty, pro instituce i pro společnost. Celkem je respondentům položeno 13 otázek. U většiny z nich jsou nabídnuty přesně varianty odpovědí, u pěti otázek mají však respondenti možnost vyjádřit svůj názor i mimo rámec nabízených variant. Respondenti zaškrťávají u osmi otázek pouze jednu možnost odpovědi, u pěti otázek mají možnost zaškrtnout více odpovědí.

Pracovníci Probační a mediační služby České republiky a sociální kurátoři pracují s klienty po propuštění nebo v rámci alternativních trestů. Proto se domnívám, že právě tito odborníci jsou schopni velmi kvalitně posoudit ze svého pohledu v praxi účinnost probačního dohledu.

Hlavním cílem mého šetření je zjištění, zda odborníci považují probační dohled za přínosný a v jakém smyslu, a zda dle jejich názoru probační dohled zmírňuje riziko recidivy. Tedy zda klient, který je podroben probačnímu dohledu, se vrací méně často za mříže, než klient, který se probačnímu dohledu nepodrobil.

2.2. Hypotézy

Hypotéza č.1 – Nejméně 50% oslovených odborníků hodnotí probační dohled jako přínosný pro pachatele trestné činnosti i pro společnost

Hypotéza č.2 – 50% oslovených odborníků potvrdí, že probační dohled snižuje riziko recidivy

Hypotéza č.3 – 70% oslovených odborníků považuje podmíněné propuštění s probačním dohledem za účinnější z hlediska prevence recidivy než běžné podmíněné propuštění

Hypotéza č.4 – 90% oslovených odborníků uvádí, že alternativní sankce s probačním dohledem je vhodnější trestní opatření pro mladistvé než výkon trestu odnětí svobody

2.3. Sběr dat, prezentace výsledků a ověření hypotéz

2.3.1. Sběr dat

Sběr dat probíhal na jaře roku 2011, a to elektronickou formou, kdy jsem požádala respondenty o vyplnění dotazníku. Návratnost byla touto cestou dobrá a velmi rychlá. Sběr dat trval 14 dní. K dotazníku byl přidán průvodní dopis, ve kterém jsem se respondentům představila, vysvětlila jim účel šetření a požádala je o vyplnění dotazníku. V závěru průvodního dopisu bylo mé poděkování.

Respondenti byli vybráni z řad probačních asistentů či úředníků a ze sociálních kurátorů.

Celkem se zúčastnilo:

20 probačních úředníků/asistentů

20 sociálních kurátorů (z toho 10 kurátorů pro mladistvé a 10 kurátorů pro dospělé)

Dotazník obsahuje 13 otázek.

2.3.2. Prezentace výsledků

Otázka č.1 se ptá na instituci, v níž odborník vykonává svou činnost. 20 respondentů tedy označilo možnost probační úředník/asistent (dále probační pracovník), 20 respondentů pak sociální kurátor pro dospělé či mladistvé (dále sociální kurátor). Do těchto dvou skupin jsou rozděleny odpovědi respondentů.

Otázka č. 2 zněla „Je dle Vašeho názoru institut probačního dohledu přínosný?“

Pracovníci měli 4 varianty odpovědí. Mohli zvolit jednu z variant. Výsledek byl takový, že zatímco většina probačních úředníků považuje probační dohled za přínosný pro všechny typy pachatelů, společnost i oběť, sociální kurátoři naopak hodnotí tento institut jako přínosný pouze pro některé typy pachatelů. Nikdo z respondentů nehodnotí probační dohled jako přínosný pouze pro mladistvé či dokonce jako zcela nepřínosný.

<i>Je dle Vašeho názoru institut probačního dohledu přínosný?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) ano, je přínosný pro všechny typy pachatelů, pro společnost i pro oběti trestného činu	17	4
b) ano, je přínosný, ale pouze pro některé typy pachatelů (prvotrestaní, méně závažná tr. činnost...)	3	16
c) ano, je přínosný, ale pouze pro mladistvé	0	0
d) ne, služba je nadbytečná	0	0

Tabulka č.9

Otázka č. 3 – „Pokud je dle Vašeho názoru institut probačního dohledu přínosný, můžete prosím uvést, v čem konkrétně spatřujete jeho přínos?“ Zde měli respondenti možnost označit více odpovědí, přičemž nejčastěji označovali možnost b) „možnost nápravy následků trestného činu“ (20 probačních pracovníků a 18 sociálních kurátorů). Probační

pracovníci také dále uváděli variantu h) možnost participace obětí. Často označovanou variantou u obou skupin respondentů je také g) pomoc při návratu odsouzeného do běžného života. Jako prvek snižující prevenci recidivy hodnotí probační dohled 12 probačních pracovníků a 10 sociálních kurátorů. Respondenti měli i možnost uvést otevřeně jiný názor. To využil jeden z respondentů (sociální kurátor) a uvedl, že spatřuje přínos institutu probačního dohledu v tom, že díky probačnímu dohledu se snižuje zadluženost vůči státu v souvislosti s výkonem trestu.

<i>V čem konkrétně spatřujete přínos probačního dohledu:</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) kontrola chování odsouzeného	14	6
b) možnost nápravy následků trestného činu	20	18
c) prevence nežádoucího vlivu vězení	11	16
d) pachatel není vytržen ze svého sociálního prostředí	12	8
e) uvolnění kapacity věznic	6	14
f) prevence recidivy	12	10
g) pomoc při návratu odsouzeného do běžného života	13	16
h) možnost participace oběti	18	11
i) jiný přínos....uved'te prosím....	0	1

Tabulka č.10

Otázka č.4 – „V čem naopak spatřujete slabiny probačního dohledu?“ Respondenti opět dostali možnost označit více odpovědí a také příležitost vyjádřit svůj názor. Tentokrát možnost vlastního názoru využili 3 respondenti z řad probačních pracovníků. Dva z nich

uvedli jako slabinu přetíženost pracovníků, jeden zmínil absenci dalších povinností k uloženému dohledu (například povinnost uhradit škodu). Tím se podle názoru tohoto respondenta snižuje šance na řádné vedení klienta k řádnému životu – neexistuje způsob, jak pohledávku vymoci. Když klient nemusí, často nezaplatí.

Nejčastěji označovanou variantou u obou skupin respondentů byla varianta c) kontrola chování pachatele není možná 24 hodin denně. Na druhém místě pak varianta e) nedostatečné propojení PMS ČR s ostatními subjekty pracujícími s pachateli trestné činnosti a nejednotný názor na pachatele.

<i>V čem naopak spatřujete slabiny probačního dohledu?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) zůstane-li pachatel na svobodě, může dále páchat tr.činnost	2	4
b) pachatel není dostatečně potrestán, když zůstává na svobodě	0	2
c) kontrola chování pachatele na svobodě není možná 24 hodin denně	12	14
d) pachatel má záznam v trestním rejstříku a má tedy omezenou možnost sehnat zaměstnání	5	3
e) nedostatečné propojení PMS ČR s ostatními subjekty pracujícími s pachateli tr.činnosti, nejednotný názor na pachatele	9	13
f) jiné slabiny.... uveďte prosím...	3	0

Tabulka č.11

Otázka č. 5 – „Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními subjekty, které se podílejí na práci s pachateli trestných činů?“ Tato otázka nabízela tři možnosti odpovědí, respondenti vybírali jednu z nich. Výsledek dopadl u obou skupin podobně, přibližně polovina hodnotí spolupráci jako kvalitní, polovina jako nedostačující. Jeden probační úředník poukázal na nedostatek spolupracujících subjektů v regionu.

<i>Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními subjekty, které se podílejí na práci s pachateli trestných činů?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) spolupráce je kvalitní	9	9
b) spolupráce je nedostačující	10	11
c) téměř nebo vůbec nejsme s ostatními subjekty propojeni (uveďte prosím, z jakého důvodu)	1	0

Tabulka č.12

Otázka č.6 - „Je dle Vašeho názoru probační dohled přínosem pro mladistvé i dospělé pachatele?“ Zde se velmi lišily odpovědi sociálních kurátorů a odpovědi probačních pracovníků. Zatímco probační pracovníci uvedli v 18 případech, že probační dohled je přínosný u mladistvých i dospělých u všech typů trestné činnosti, sociální kurátoři se přiklání spíše k variantě, že je probační dohled přínosný pouze u méně závažné trestné činnosti a 7 z nich uvádí, že pouze u mladistvých.

<i>Je dle Vašeho názoru probační dohled přínosem pro mladistvé i dospělé pachatele?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) ano, u všech typů trestné činnosti	18	1

b) ano, ale pouze u méně závažné trestné činnosti	2	12
c) pouze pro mladistvé – u všech typů trestné činnosti	0	3
d) pouze pro mladistvé – u méně závažné trestné činnosti	0	4
e) pouze pro dospělé – u všech typů trestné činnosti	0	0
f) pouze pro dospělé – u méně závažné trestné činnosti	0	0
g) probační dohled je zcela nepřínosný	0	0

Tabulka č.13

Otázka č.7 – „Domníváte se, že probační dohled může zmírnit riziko recidivy?“ U této otázky probační úředníci odpověděli až na jednu výjimku jednoznačně „ano“, pouze jeden respondent se domnívá, že probační dohled recidivu nesnižuje. U sociálních kurátorů byly názory na snižování recidivy u jednotlivých skupin pachatelů velmi různorodé, žádný z nich však neoznačil variantu, že probační dohled recidivu nesnižuje.

<i>Domníváte se, že probační dohled může zmírnit riziko recidivy?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) ano	19	8
b) jen u pachatelů méně závažné tr.činnosti	0	7
c) jen u mladistvých	0	5
d) ne, probační dohled dle mého názoru riziko recidivy nezmiňuje	1	0

Tabulka č.14

Otázka č. 8 – „Považujete za vhodnější trestní opatření pro mladistvého nepodmíněný trest odnětí svobody nebo alternativní sankci s probačním dohledem?“ U této otázky jednoznačně všichni respondenti z obou skupin zvolili variantu b), tedy alternativní sankci s probačním dohledem.

<i>Považujete za vhodnější trestní opatření pro mladistvého nepodmíněný trest odnětí svobody nebo alternativní sankci s probačním dohledem?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) nepodmíněný trest	0	0
b) alternativní sankce s probačním dohledem	20	20
c) podmíněný trest bez probačního dohledu	0	0

Tabulka č.15

Otázka č. 9 – „V jakém případě by měl být mladistvý dle Vašeho názoru nepodmíněně odsouzen?“ U této otázky se respondenti z obou skupin shodovali, nejčastěji zaškrtovali odpověď a) závažný trestný čin a odpověď c) recidiva. Měli možnost zaškrtnout více odpovědí. Dva respondenti z řad probačních pracovníků využili možnosti vyjádřit svůj názor a uvedli, že nepodmíněný trest je přijatelný tehdy, pokud selhaly všechny ostatní nástroje k nápravě mladistvého.

<i>V jakém případě by měl být mladistvý dle Vašeho názoru nepodmíněně odsouzen?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) závažný trestný čin	14	13
b) jakýkoliv tr.čin (bez možnosti alternativní sankce)	0	0
c) recidiva	12	7
d) v žádném případě	0	0
e) jiný názor....uved'te prosím...	2	0

Tabulka č.16

Otázka č.10 – „ V případě kterých sankcí Vy osobně považujete probační dohled za přínosný?“ Zde měli respondenti možnost označit více odpovědí a lze konstatovat, že obě skupiny respondentů považovaly za důležité všechny typy alternativních sankcí, nejvíce pak uváděli podmíněné odsouzení a podmíněné propuštění, velmi často zmiňované bylo i domácí vězení. Probační pracovníci velmi často označovali i variantu f) jiné alternativní sankce. Nejméně označovanou variantou byla možnost f) odklon, narovnání.

<i>V případě kterých sankcí Vy osobně považujete probační dohled za přínosný?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) podmíněné odsouzení	20	19
b) podmíněné propuštění	20	17
c) domácí vězení	16	16
d) obecně prospěšné práce	15	9
e) náhrada vazby dohledem	16	7
f) jiné alternativní tresty (zákaz vstupu atd.)	17	11
g) odklon, narovnání	9	2

Tabulka č.17

Otázka č. 11 – Domníváte se, že je v rámci podmíněného propuštění vhodnější podmíněné propuštění s dohledem či bez dohledu? Na tuto otázku všichni respondenti odpověděli variantou a), tedy podmíněné propuštění s dohledem.

<i>Domníváte se, že je v rámci podmíněného propuštění vhodnější z hlediska prevence recidivy:</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) podmíněné propuštění s probačním dohledem (tzv. parole)	20	20
b) podmíněné propuštění bez probačního dohledu	0	0

Tabulka č.18

Otázka č.12 – „Mají Vaši klienti zájem využívat dobrovolně služeb, které poskytuje PMS ČR?“ Na tuto otázku odpovídali probační úředníci variantou „ano, často“ či „ano, zřídka“. U sociálních kurátorů se objevily odpovědi „ano, zřídka“ a „spíše ne“, jeden respondent uvedl variantu d), tedy, že klienti využívají služeb PMS pouze tehdy, je-li jim nařízena soudně.

<i>Mají vaši klienti zájem využívat dobrovolně služeb, které poskytuje PMS ČR?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) ano, často	11	0
b) ano, zřídka	9	9
c) spíše ne	0	10
d) ne, využívají ji jen v případě, že je jim nařízena soudně	0	1

Tabulka č.19

Otázka č.13 – „Jaké jsou dle Vašeho názoru příčiny recidivy u pachatelů, jimž byl ustanoven probační dohled?“ Respondenti měli možnost označit více odpovědí. Odpovědi byly velmi rozmanité, nejvíce se objevovala u obou skupin respondentů možnost a) finanční problémy odsouzených, možnost c) neochota změnit způsob života a možnost g) drogová, alkoholová či jiná závislost. Kurátoři také často zmiňovali negativní rodinné a sociální prostředí. Dva probační úředníci využili možnosti využít svůj názor pod písmenem j) a shodně uvedli jako příčinu recidivy kumulaci všech uvedených možností.

<i>Jaké jsou dle Vašeho názoru příčiny recidivy u pachatelů, jimž byl ustanoven probační dohled?</i>	<i>Probační pracovníci</i>	<i>Sociální kurátoři</i>
a) finanční problémy odsouzených	14	14
b) ztížená možnost najít zaměstnání v souvislosti se záznamem v TR	12	13
c) neochota změnit způsob života	18	15
d) negativní rodinné a sociální prostředí	4	15
e) nedostatek resocializačních programů	3	1
f) negativní přístup k plnění podmínek dohledu	4	3
g) drogová, alkoholová či jiná závislost	15	12
h) špatná spolupráce subjektů podílejících se na uložení a výkonu dohledu	4	2
i) dohled je pouze formální, neboť pracovníků PMS ČR je nedostatek	0	4
j) jiné příčiny...uved'te prosím	2	0

Tabulka č.20

2.3.3. Ověření hypotéz

Ověření hypotézy č.1 – „Nejméně 50% oslovených odborníků hodnotí probační dohled jako přínosný pro pachatele trestné činnosti i pro společnost“

Tato hypotéza se mi potvrdila, neboť 21 respondentů, tedy **52,5%** označilo, že probační dohled považují za přínosný pro pachatele trestné činnosti i pro společnost. Tento názor sdíleli především pracovníci PMS ČR (17), sociální kurátoři pak v nižším počtu (4).

3 pracovníci PMS ČR sdělili, že probační dohled je přínosný pouze pro některé typy pachatelů. K tomuto názoru se přiklonila převážná většina sociálních kurátorů (16).

Nikdo neoznačil probační dohled jako zcela nepřínosný či přínosný pouze pro mladistvé. (viz tabulka č.9)

Ověření hypotézy č.2 – „Nejméně 60% oslovených odborníků potvrdí, že probační dohled snižuje riziko recidivy“

Hypotézu se mi podařilo výzkumnou sondou potvrdit, neboť 39 respondentů, tedy 98% uvedlo, že probační dohled snižuje riziko recidivy. Z těchto 39 respondentů jich 27 uvedlo variantu, že probační dohled riziko recidivy jednoznačně snižuje, 7 uvedlo variantu „jen u pachatelů méně závažné činnosti“ a 5 respondentů se domnívá, že probační dohled snižuje riziko recidivy pouze u mladistvých pachatelů. (viz tabulka č.14)

Ověření hypotézy č.3 – 70% oslovených odborníků považuje podmíněné propuštění s probačním dohledem za účinnější z hlediska prevence recidivy než běžné podmíněné propuštění

V tomto případě se hypotéza potvrdila bezpochyby, neboť všech 40 respondentů, tedy **100%** považuje z hlediska prevence recidivy za vhodnější institut podmíněného propuštění s probačním dohledem než běžné podmíněné propuštění. (viz tabulka č.18)

Ověření hypotézy č.4 - 90% oslovených odborníků uvádí, že alternativní sankce s probačním dohledem je vhodnější trestní opatření pro mladistvé než výkon trestu odnětí svobody

Všech 40 respondentů, tedy **100%**, se shodlo na názoru, že alternativní trest je vhodnější formou trestního opatření pro mladistvé než VTOS. Hypotéza se tedy potvrdila. Žádný z respondentů rovněž neoznačil možnost, že nejvhodnějším opatřením je podmíněný trest bez dohledu probačního pracovníka. (viz tabulka č.15)

Do výkonu trestu odnětí svobody by dle názoru odborníků měli být mladiství umisťováni až v případě velmi závažných trestných činů, recidivy či pokud již selhaly všechny ostatní nástroje (viz tabulka č.16).

3.Kasuistiky klientů s probačním dohledem

V této části své práce předkládám kasuistiky klientů probační a mediační služby, kterým byl uložen probační dohled. Kasuistik je celkem 10, z toho 6 mladistvých a 4 dospělí pachatelé.

Při zpracovávání kasuistik jsem se zaměřila především na následující body:

- a) osobní anamnéza klienta
- b) rodinná a sociální anamnéza - rodinné a sociální poměry, z nichž odsouzený pochází
-současná životní situace (rodina, partner/ka, bydlení, zaměstnání, studium, sociální kontakty....)
- c) kriminální anamnéza (povaha spáchaného činu, recidiva, výše uloženého trestu...)
- e) spolupráce klienta s PMS (docházení na konzultace, plnění probačního programu, dodržování povinností spojených s výkonem dohledu)
- f) zhodnocení rizik a příležitostí
- g) nástin dalšího řešení problému

3.1. Mladistvý Daniel

Charakteristika případu

Mladistvému Danielovi je 17 let, pochází z neúplné rodiny – žije pouze s matkou, rodiče se rozvedli, když mu byly 3 roky. Otce si Daniel téměř nepamatuje, není s ním od raného dětství v žádném kontaktu. Daniel nemá žádné sourozence. Matka na jeho výchovu nestačí, Daniel má od svých 14 let výchovné problémy, toulá se, experimentuje s drogami, často byl řešen ve škole a na oddělení sociálně právní ochrany dětí kurátorem pro mládež kvůli záškoláctví.

Mladistvému Danielovi byl soudně stanoven dohled probačního úředníka v souvislosti se spácháním trestného činu, přičemž jeho stíhání bylo podmíněně zastaveno se zkušební dobou 1 roku. Trestného činu se Daniel dopustil ve spolupachatelství, jednalo se o trestnou činnost

majetkového charakteru (vykradení motorového vozidla). Neprokázano se však, že by se Daniel na krádeži podílel, byl u ní pouze přítomen.

Soud proběhl 15.03.2010. Zkušební lhůta tedy 15.03. 2011 vypršela a soud nyní rozhodne, zda se mladistvý osvědčil či nikoliv. Vedle probačního dohledu byla mladistvému Danielovi uložena i povinnost terapeutického programu Střediska výchovné péče Klíčov. Mladistvý byl od června 2009 v péči kurátorů pro mládež, a to z důvodů kázeňských problémů ve škole a experimentování s drogami. Klient spolupracuje i s organizací Střep, která zajišťuje volnočasové aktivity pro mládež. V listopadu 2010 došlo k zlepšení chování mladistvého.

V rámci probačního dohledu docházel mladistvý na pravidelné konzultace. U jedné z nich jsem byla přítomna. V den této konzultace končila klientovi zkušební doba, předmětem konzultace bylo tedy zhodnocení dohledu, informace o zpracovávání závěrečné zprávy pro soud, a v neposlední řadě probační úřednice hovořila s klientem o nutnosti hledat si zaměstnání, event. se pokusit evidovat se na úřadě práce. Klient byl přesvědčen o tom, že ho v žádném zaměstnání nepřijmou, protože má záznam v rejstříku trestů. Podle svých slov netušil, že při podmíněném zastavení zůstává trestný rejstřík čistý. Probační úřednice jej však na tuto skutečnost vícekrát upozorňovala.

Klient dle svých slov v současné době nebere a ani nechce brát drogy, prý z „hulení“ zhubnul, nedělají mu drogy dobře. Navíc prodělal těžké průjmovité onemocnění, které však neléčil.

Rizika:

- zneužívání drog
- kamarádi či parta, kteří by jej mohli opět stáhnout do drog a nezřízeného života
- problém najít si zaměstnání – v případě, že zůstane klient bez práce, hrozí příliš volného času (nuda – kamarádi – drogy), finanční potíže

Příležitosti:

- dochází na konzultace pravidelně, ve stanovený čas
- uvědomuje si škodlivost užívání drog
- spolupracuje s SVP a organizací Střep, uvědomuje si závažnost situace a snaží se ji řešit

Možnosti řešení situace:

- pokračování v terapeutickém programu Střediska výchovné péče
- najít stálé zaměstnání, event. formou rekvalifikačních kurzů či dalšího vzdělávání zvýšit kvalifikaci
- zdržet se zneužívání návykových látek
- spolupráce s organizací Střep či jinými podobnými institucemi, které se zabývají volnočasovými aktivitami mládeže – lze zde získat nové přátele i nové zájmy, spolupráce s dobrovolníky

3.2. Mladistvý Kamil

Charakteristika případu

Mladistvý klient se dopustil násilného trestného činu, kdy ve spolupachatelství s partou přepadli dívku, klient ji chytil za vlasy a vytrhl jí chomáč vlasů. Následně s dvěma dalšími chlapci napadl kamaráda poškozené – zkopali jej a zbili, způsobili mu těžká zranění, musel být převezen na ARO, měl těžká poranění hlavy, později léčen na následky i v PL Bohnice, prognóza byla nejistá, nakonec se stav oproti očekávání lékařů výrazně zlepšil. Klient byl vzat do vazby, později propuštěn na kauci 50 000 Kč, kterou složil jeho otec. Náhradou vazby byl soudem stanoven probační dohled.

Doma bydlí mladistvý s rodiči a třemi sourozenci. Jeho vzdělání je základní, není vyučen. Otec projevuje o syna značný zájem, aktivně se zajímá o to, zda syn dochází do PMS. Rodina je úplná a lze říci, že je funkční a bezproblémová. Kamilovi sourozenci nemají výrazné problémy s chováním, mají však slabší školní prospěch. Kamilův otec pracuje jako

automechanik, matka je prodavačka. Kamil je ze sourozenců nejstarší (16 let). Klient spolupracuje řádně. Snaží se vést spořádaný život, najít si práci, nepáchat trestnou činnost. Pracuje brigádně, snaží se najít i zaměstnání na HPP. V prosinci 2010 proběhl soud, klient odsouzen ke 30 měsícům nepodmíněně. V případě podmíněčného propuštění z výkonu trestu bude opět možná spolupráce s PMS.

Rizika:

- parta kamarádů
- drogy
- další páchaní trestné činnosti (drogy, násilí)
- degradace osobnosti ve výkonu trestu
- problémy po propuštění z výkonu trestu – návrat do běžného života, hledání zaměstnání

Příležitosti:

- působí dojmem slušného člověka – to mu může usnadnit situaci při hledání zaměstnání, bydlení apod.
- není-li pod vlivem drog, je jeho chování bezproblémové
- snaha najít si zaměstnání, řešit svou situaci
- silné zázemí v rodině

Možnosti řešení situace:

- soudní ustanovení dohledu PMS po podmíněčném propuštění z výkonu trestu
- hledání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu
- v rámci výkonu trestu možnost pracovat, slušné chování – motivační prvky k PP
- výchovné působení na klienta v rámci VT
- udržení kontaktu klienta s rodinou během VT a po propuštění návrat ke svým blízkým

3.3. Nezletilá Monika

Charakteristika případu:

Klientka se dopustila dvou loupežných přepadení. Tuto činnost páchala spolu s kamarádkou. Pod pohrůzkami ukradly přepadeným mobilní telefony. V současné době je Monice 15 let, trestnou činnost ale začala páchat ještě před dovršením 15 let.

V minulosti měla problém i se šikanováním mladších a slabších spolužáků.

Nikterak neprojevuje nad svým chováním lítost.

Problémová situace je i v rodině klientky – existují pochybnosti o výchovném působení rodičů na dceru. Je potřeba komunikovat nejen s klientkou, ale i s rodiči. Probační úředník je v tomto případě nezbytný, neboť bez podpory a kontroly by klientka nebyla schopna vést řádný život. Je nutno ji vést a usměrňovat. Rodiče jsou rozvedeni. Celkem jsou v rodině čtyři děti, z toho jedno je v péči otce. Klientka i další dva sourozenci jsou v péči matky, která je v plném invalidním důchodu. S otcem se klientka příliš nestýká. Nezletilá nemá žádnou náplň volného času, nic ji příliš nebaví. Kouří, občas pije alkohol.

Matka si na dceru stěžuje, že ji neposlouchá, neví kde a s kým tráví volný čas. Její kamarádky jsou rovněž výchovně problémové. Matka se bojí, aby nezletilá nedopadla jako její starší sourozenci, kteří žijí ze dne na den, nemají žádné zájmy. Ve škole má klientka občas absence, které jsou sice omluvené, ale omluvenky bývají smyšlené (u lékaře simuluje nezletilá nemoc).

Měla možnost navštěvovat aktivity tzv. Otevřeného klubu – přestala tam chodit, nebaví ji to tam. Školní prospěch má poměrně dobrý, chodí pěkně oblékaná. Matka se snaží marně přesvědčit klientku k nějakému zájmovému kroužku – nic ji nebaví.

U této klientky jsem byla rovněž přítomna jedné z konzultací. Dostavila se po delší době, po opakované výzvě probačního úředníka. Nepřinesla potvrzení o nemoci. Hovořila o tom, že v současné době bydlí s matkou v penzionu, ale matka nemá peníze na placení nájemného pro více osob, proto se bude muset klientka odstěhovat k sestře či k otci.

Nezletilá je upozorněna na to, že nedodrží podmínky dohledu – nedostavuje se ke konzultacím pravidelně, nesnaží se řešit svou situaci. Budou ustanovena nová pravidla. Klientce byla doporučena možnost spolupracovat s organizací LATA – tuto nezletilá nevyužila, sice si domluvila s dobrovolnicí schůzku, ale nedostavila se. Nevidí v této spolupráci údajně žádný smysl.

Spolupracuje pouze s mentorkou, která se však odstěhovala a za klientkou dojíždí, což je pro ni značná zátěž a tato spolupráce bude muset být ukončena. Lze doporučit novou mentorku, to již klientka příliš neví. Klientka by byla ráda, kdyby pro ni vše již skončilo. To však nelze, neboť se zatím nikterak neosvědčila, nikam se neposunula. Nezletilá se obhajuje tím, že dělá co může – dochází na detox na testy na drogy. Ty jsou však pozitivní – klientka toto popírá, probační úřednice si to však nechala zjistit.

Rizika:

- další páchaní trestné činnosti, zejména v důsledku nudy a absence zájmů
- rizikovní kamarádi, parta
- zneužívání drog
- záškoláctví
- konec spolupráce s mentorkou – tato spolupráce byla pro klientku přínosnou a užitečnou
- nedostatečné výchovné působení ze strany rodiny, špatný vzor u starších sourozenců

Příležitosti:

- klientka je ke svému problému velmi laxní, příliš se jí nechce situaci řešit, je obtížné zde najít body, o něž by se dalo opřít. Pozitivem je určitě spolupráce s mentorkou, která však bohužel končí. Je to pravděpodobně jediná profesionálka, s níž je klientka ochotna sdílet své problémy. Za silnou stránku lze považovat její vztah k hygieně a k hezkému oblečení, stejně tak i dobrý prospěch ve škole, který by v budoucnu mohl umožnit klientce doplnit si kvalifikaci pro odpovídající zaměstnání.

Možnosti řešení situace:

- spolupráce s rodinou klientky
- motivace klientky k volnočasovým aktivitám a zájmům
- najít zaměstnání, event. zvýšit kvalifikaci
- spolupráce s neziskovými organizacemi
- pomoci klientce vytvořit hodnoty, dát jejímu životu smysl – dobrovolnická činnost
- zdržení se zneužívání návykových látek
- v krajním případě nařízení ústavní výchovy

3.4. Mladistvý Roman

Charakteristika případu:

Mladistvý klient je obžalovaný, že v době od února 2009 do prosince 2010 na jednom z pražských sídlišť prodával a dával spolužákům na ZŠ marihuanu ve formě sušené rostliny či ve formě jointu. Jeho trestný čin je nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek. Drogy poskytoval osobám mladším 18 let.

Ke spáchanému trestnému činu se z větší části doznává, přiznává, že již od léta 2006 sháněl marihuanu nejprve pro sebe, později i pro své kamarády ze ZŠ. S kamarády se na marihuanu skládali. On jako jediný věděl, kde ji sehnat.

Dle znalců z oboru zdravotnictví (dětské psychiatrie a psychologie), kteří zkoumali duševní stav obviněného, dosahoval v době spáchání trestného činu rozumové i mravní vyspělosti dostatečné k tomu, aby mohl rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání a své jednání ovládat. Netrpí žádnou duševní chorobou. Klientova osobnost se vyvíjí disharmonicky. Na drogách není závislý, ale dlouhodobě je zneužívá.

Rozpoznávací i ovládací schopnosti má zachovány. Jeho osobnost je adolescentní a nezralá. Mohou se u něj projevovat různé projevy společenské neadaptace, experimenty

s chováním. V zátěžových situacích či pod vlivem návykových látek může docházet ke zkratovému odbržděnému chování. Intelekt klienta je podprůměrný. Možnost resocializace je příznivá. Mentálně se nachází v mezích normy. V současné době studuje v Motole s střední odborné učiliště dopravní. S Probační a mediační službou spolupracuje v přípravném řízení a čeká na rozhodnutí soudu.

Rizika:

- zneužívání drog
- experimenty s tvrdšími drogami, vznik závislosti
- změny chování pod vlivem drog
- disharmonická osobnost

Příležitosti:

- řádně studuje
- příznivá možnost resocializace
- v současné době se již nedopouští trestné činnosti

Možnosti řešení situace:

- zdržet se zneužívání, výroby i držení drog
- studovat řádně školu, později nalézt vhodné zaměstnání
- psychologická péče, psychoterapie, event. psychiatrie
- spolupráce s NNO – volný čas
- důsledný výchovný přístup

3.5. Mladistvý Pavel

Charakteristika případu:

Mladistvý je podmíněčně odsouzen s dohledem za trestný čin vydírání. Jeho čin spočíval v tom, že nutil dopisem manželku vedoucího obchodu, aby mu přinesla 50.000 Kč a meč z jejich prodejny, v opačném případě to bude „špatné pro manžela i obchod“. Manželka vedoucího nahlásila věc PČR. Klient si na smluvené místo pro věci skutečně přišel, zde byl zadržen policií. Byl odsouzen ke 3 měsícům, výkon trestu podmíněčně odložen se zkušební dobou 1 rok. K podmíněnému odsouzení mu byl ustanoven dohled probačního úředníka.

Již od roku 2008 byl klient v evidenci OSPOD pro časté absence ve škole (škola žádala OSPOD o prošetření podmínek v rodině). Za jedno školní pololetí měl 200 neomluvených hodin.

Klient žije pouze s otcem, který pracuje v Ústřední vojenské nemocnici jako pomocná síla. Žila s nimi babička, která však zemřela v říjnu 2008. Matka opustila rodinu v době, kdy klientovi bylo 5 let. O syna se nestará, nezajímá, pouze platí výživné. Žije s přítelem, je v invalidním důchodu, nemůže na syna platit moc. Syn si k matce pro peníze 1x měsíčně jezdí. Občas si popovídají venku před domem, ale do bytu jej matka nezve.

Spolupráce OSPOD s klientem a jeho otcem není příliš dobrá. Kurátorka pro mládež se marně snaží, aby klient dokončil povinnou školní docházku. Odbor školství na úřadě městské části udělil otci v rámci přestupkového řízení napomenutí. Ke zlepšení ale nedošlo, tak podal odbor školství podnět k trestnímu stíhání otce za ohrožování mravní výchovy. Policie případ vrátila zpět jako přestupek. V dubnu 2009 nabídnuta možnost denního stacionáře pro klienta. Otec však tuto možnost odmítl. Nechtěl dát synovi peníze na dojíždění.

Místo toho přestoupil klient od května 2009 na jinou ZŠ v místě bydliště, ale i zde mnoho absencí, a to i přesto, že se škola zachovala ke klientovi velmi vstřícně, ředitelka mu platila i obědy. Nemohl být ani klasifikován, měl ve 2.pololetí 356 neomluvených hodin.

Kurátorka žádala v této době klientovu ošetřující lékařku, aby mu vystavila doporučení k psychiatrickému vyšetření. Dle vyšetření je Martin slušný chlapec, jehož výchovu otec nezvládá. Pokud si nedodělá formou kurzu ZŠ, navrhne se mu výchovné zařízení. Do kurzu měl nastoupit v září 2009, ale neučinil tak. Kurátorce napsal výhrůžný dopis, v němž bylo uvedeno, že je na útěku až do svých 18 let, a ať nikdo neobtěžuje jeho otce. Dopis předán policii a řešen jako přešůpek. Poté případ převzala jiná kurátorka a podala návrh na předběžné opatření – na svěření klienta do péče diagnostického ústavu – soudem zamítnuto, ale proběhlo jednání o nařízení výchovného opatření.

Klient s otcem v té době nezvedali telefony, neotevírali dveře, negovali jakýkoliv pokus o kontakt. Klient rád čte, doma nemají televizi, ale mají spoustu knih. Mladistvý rád spí, je samotář, chodívá sám do stromovky, je na samotu zvyklý, nemá přátele, jen pár známých v místě bývalého bydliště. Nechce se ničím vyučit ani studovat – nebaví ho to.

První jednání ve středisku PMS ČR s probační úřednicí proběhlo v květnu 2010. Jednání o ústavní výchově u soudu odročeno za účelem zpracování znaleckého posudku. Klientovi byly probační úřednicí uloženy úkoly v rámci probačního plánu, především nahlásit se na ÚP, řešit trvalý pobyt, spolupracovat s kurátorkou, zvažovat učiliště a dorovnat zdravotní pojištění.

Na další konzultace se klient dostavoval pravidelně. Probační úřednice navštívila i byt klienta a jeho otce. Byt byl čistý, hygiena dodržována, nábytek starší, klidná atmosféra bez napětí. Otec si našel přítelkyni. Vztah mezi klientem a otcovou přítelkyní komplikovaný. Klient nemá zájmy. Občas zajde do bývalé školy na počítač. Otec pije příležitostně alkohol, zejména po výplatě. Důležité pro další vývoj klienta je dokončení ZŠ, eventuálně další kvalifikace.

Asociální chování vychází z disharmonické osobnosti. Rodiče nevzbuzují u syna respekt. Nutný je dohled PMS i kurátora nad výchovou. V září 2010 další konzultace. Bytová situace nezměněna, klient není v evidenci ÚP ani neplatí zdravotní pojištění. Mezi klientem a otcem komunikační problémy. Rozporuplné výpovědi otce a syna. PMS doporučuje nařízení ústavní výchovy. Klient měl údajně přítelkyni svého otce ukrást z peněženky 8000 Kč v hotovosti. Policie věc zastavila pro nedostatek důkazů. 11. září 2010 soud rozhodl o nařízení ústavní výchovy. Právní moc nabylo toto rozhodnutí na konci prosince. Začátkem ledna realizace převozu klienta do ústavní péče.

Rizika:

- komplikovaný vztah s oběma rodiči
- zničení důvěry mezi klientem a otcem v souvislosti s údajným trestným činem vůči otcově přítelkyni a následnému uložení ústavní výchovy
- ztráta zázemí a sociálních jistot
- dopady prostředí ústavní výchovy na osobnost klienta

Příležitosti:

- nebylo dokázáno, zda klient otcovu přítelkyni skutečně okradl. Klient je introvertní samotář, na jeho situaci se z velké části podepsalo rodinné prostředí. V případě, že si klient bude schopen vytvořit pro sebe odpovídající zázemí, mohl by v budoucnu žít řádný život.

Možnosti řešení:

- výchovné působení v rámci ústavní výchovy
- dokončení ZŠ a následně vyučení či zvýšení kvalifikace formou kurzu, uplatnění se na trhu práce
- hledání nových přátel, zájmů
- vytváření životních hodnot
- spolupráce s rodinou klienta, znovuoobnovení vztahů
- psychologická péče o klienta

3.6. Mladistvý Milan

Charakteristika případu:

Klient byl poprvé souzen jako nezletilý za provinění krádeže. Nemohl být kvůli svému věku odsouzen, ale byl mu ustanoven dohled. Nezletilý u soudu vinu popíral, jednalo se o krádež mobilního telefonu – nezletilý tvrdil, že mobil našel. Soud uvěřil poškozenému, vina byla nezletilému prokázána, protože se pohyboval ve skupině osob, které páchaly trestnou činnost. Nezletilý si u soudu uvědomil škodlivosti svého života, zejména styk s některými kamarády. Chtěl dokončit ZŠ a vyučit se. Občas se u něho projevovalo záškoláctví. Nyní má již na situaci vytvořen náhled a je si sám vědom toho, že jeho chování bylo špatné.

Soudce byl při projednávání věci přesvědčen, že si nezletilý vzal z jednání ponaučení a povede dál řádný život. V budoucnu může být dohled zrušen.

Zpočátku se mladistvý dostavoval na konzultace s matkou. Již při první konzultaci byl velmi unavený, uvedl, že chodí spát v 01:00 v noci, matka byla rozčarována ze soudního jednání, byla přesvědčena o synově nevině. Krátce po soudním jednání klient nastoupil 3 měsíční pobyt v PL Bohnice. Matka chtěla vědět, čím jsou způsobeny jeho zkraty v chování. Klienta nabádají jeho starší kamarádi ke krádežím, říkají mu, že se mu jako nezletilému nemůže nic stát.

Později matka vážně onemocněla rakovinou prsu. Klient přeřazen do zvláštní školy, opět neomluvené absence. Stíhán za krádež dětského kočárku. Obava z ústavní péče. Klienta baví box. Matka je proti, protože je to surový sport.

Na konci roku 2008 podala MČ Praha 2 podnět na výchovné opatření z důvodů absencí ve škole a kázeňských problémů. Matka se nebránila, byla již bezradná. Celý podzim 2008 nechodil klient do školy. V rámci konzultací byl klient opakovaně upozorňován na nutnost chodit do školy.

V lednu 2009 usnesení soudu za loupež (s kamarádem přinutil nožem jiného člověka vydat mobil. Poškozený chtěl, aby mu mladistvý jeho telefon vydal. Klient ho udeřil pěstí do

obličej a vyhrožoval nožem). V březnu 2009 nařízena ústavní výchova. Z ústavní výchovy klient neustále utíkal.

V říjnu 2009 vzat do vazby do věznice Pankrác pro výše zmíněný tr. čin loupeže a pro útěk z diagnostického ústavu. Odsouzen k 1 roku, trest podmíněně odložen na 2 roky, ustanoven dohled. Z diagnostického ústavu byl klient v prosinci 2009 přemístěn do dětského domova v Načeradci, odkud opět po pěti měsících utekl.

Po ukončení povinné školní docházky v létě 2010 přemístěn do výchovného ústavu pro mládež v Hostinném, kde měl nastoupit k vyučení. Odtud opět opakovaně utíkal. Dohled PMS neplnil. Nedochozěl do PMS, protože se bál navracení do ústavní výchovy.

1.ledna 2011 klient převezen do záchytného zařízení v Praze, odkud opět utekl. V únoru 2011 zadržen policií na pražských Vinohradech, převezen do Trutnova a vyslýchán kvůli podezření z páčání trestné činnosti. Poté opět převezen do výchovného ústavu Hostinné.

Po dvou dnech se klient opět pokusil utéci, vypadl z okna ve 2.patře, letecky byl transportován do nemocnice v Hradci Králové. V ohrožení života nebyl, ale musel se pohybovat na invalidním vozíku. Se souhlasem OSPOD byl převezen k doléčení k matce.

Je drogově závislý. Ústavní výchova neplní svůj účel, protože z ní klient neustále utíká. Není reálná ani možnost jeho vyučení v rámci výchovného ústavu, protože klient je od září 2010 zletilý.

Klient ani jeho matka se nedostavili do PMS od léta 2010. Poslední zpráva je telefonát od matky z 30.8., v němž sděluje, že je se synem na prázdninách, a dostaví se 4.9. Tento den se však bez omluvy nedostavili a od té doby se již nikterak neozvali.

PMS vypracovala závěrečnou zprávu o neplnění dohledu.

Rizika:

- drogy
- útěky z ústavní výchovy
- naprosté nerespektování autorit
- páčání trestné činnosti – násilné i majetkové

Příležitosti:

- vzhledem k tomu, že klient nemá v rodině vzor, který by jej motivoval a posiloval, ale naopak je matkou podporován v zahálčivém životě, je velmi těžké najít příležitosti
- zlepšení situace může nastat v okamžiku, kdy si klient najde partnerku, která by mu byla pozitivním vzorem, motivovala by jej k řádnému životu (vzhledem k tomu, že se ale klient pohybuje v pochybné společnosti, nelze příliš doufat, že si najde přítelkyni, která mu bude moci být vzorem)
- nebude-li možné najít příležitosti na svobodě, bude nutné řešit situaci represivně, tedy trestem odnětí svobody

Možné řešení situace:

- vzhledem k dosažení zletilosti klienta není již možná ústavní výchova. V případě dalšího selhání bude nutné uložení VTOS. Zde by mohlo dojít k nápravě osobnosti klienta, nebude zde možnost útěku, bude nucen abstinovat. Důležitý je jeho kontakt s matkou, udržení těchto vazeb, vytvoření si stabilního zázemí.
- Nutností je absolvování odvykacího programu drogové závislosti
- Psychologická či psychiatrická péče
- Hledání zaměstnání, zvyšování kvalifikace

3.7. Odsouzená Tereza

Tereza je dospělá klientka Probační a mediační služby, v roce 2008 byla podmíněně odsouzena za poškozování cizí věci, a to se zkušební dobou 4 roky. Neosvědčí-li se, čeká ji pětiletý trest odnětí svobody. Tereza má za sebou velmi těžkou minulost. Narodila se do romské rodiny, která ji však hned po narození dala k adopci. Biologickou rodinu poznala Tereza až před dvěma lety, kdy se začala zajímat o svou minulost, o své kořeny. Zjistila, že má další tři sourozence, kteří vyrostli v původní rodině, přičemž všichni žijí delikventním

způsobem života. Mají problémy s trestnou činností i s drogami. Tereza nenavázala s biologickou rodinou kladný vztah. Sice se občas navštěvují, ale citová vazba zde chybí. Tereza se navíc v žádném případě necítí být Romkou, odmítá pravidla romské subkultury.

Tereza vyrostla v adoptivní rodině, která ji vedla k řádnému životu, zlom však nastal v době, kdy bylo Tereze 13 let. Zemřela její adoptivní matka, k níž měla Tereza velmi blízký vztah. Od té doby začala mít Tereza postupně výchovné problémy, utíkala z domu, chodila za školu, postupně se přidaly drogy. V 17 letech byla Tereza umístěna do výchovného ústavu, kde pobývala do své zletilosti. Držela se party, s níž páchala trestnou činnost. Ve 24 letech byla odsouzena za poškozování cizí věci, jehož se dopustila ve spolupachatelství, když se parta pokusila vykrást obchod se značkovým oblečením. Ke krádeži nedošlo, neboť byli zloději zavčas zaznamenáni průmyslovou kamerou a zadrženi policií, byli však souzeni za rozsáhlé poškození cizí věci (výloha, výplň dveří, zařízení obchodu). Tereza byla odsouzena podmíněně, byl jí ustanoven probační dohled. Vedle dohledu jí byla uložena protitoxikomanická léčba. Trestný čin se stal v době, kdy Tereza byla pod vlivem drog a cílem krádeže mělo být získání peněz na nákup omamných látek.

V rámci dohledu, který Tereza svědomitě dodržuje, je vedena k tomu, aby vedla řádný život a držela se stranou negativního prostředí party. Tereza již druhý rok nebere drogy, podrobila se ústavní a následně i ambulantní léčbě. Odsouzená se dlouhodobě živí natáčením pornografických filmů. V současnosti chce však svůj život změnit, ráda by pracovala jako servírka, neboť je v tomto oboru vyučena a je přesvědčena, že by ji tato práce bavila. Je jí 27 let a hovoří o tom, že v pornoprůmyslu o ni již brzy přestane být zájem, a navíc chce již žít klidnějším životem, najít si stálého partnera a založit rodinu. V současné době žádného partnera nemá, neboť muži se děsí jejího způsobu vydělávání peněz. Má tedy spíše nahodilé známosti.

Ve spolupráci se státními institucemi usiluje o to, aby jí byly do pěstounské péče svěřeny děti její biologické sestry, která se o své děti dlouhodobě nemůže starat, a jsou proto umístěny v ústavní výchově. Jak sama Tereza říká, cítí to tak, že je to dětem dlužna, neboť ona sama dostala šanci vyrůst v řádné rodině.

Tereza žije se svým adoptivním otcem v rodinném domku ve středních Čechách, jejich vztah je však silně narušen klientčíným způsobem života. Tereza má k otci negativní vztah za

to, že si krátce po smrti matky přivedl novou partnerku. Téměř s otcem nekomunikuje, jsou ve sporu kvůli domku, otec se snaží docílit toho, aby se Tereza z domu odstěhovala.

Cílem probačního dohledu je přesvědčit Terezu, aby si našla řádné zaměstnání, žila spořádaným životem, urovnala svůj spor s otcem a nadále se nedopouštěla další trestné činnosti. Tereza se pravidelně dostavuje ke konzultacím, je bezkonfliktní, cítí se osamělá, potřebuje podporu institucí. Na životní situaci má rozumný náhled, chtěla by již žít bezproblémově, bez drog a trestné činnosti. Škodu způsobenou trestným činem již uhradila.

Rizika:

- drogy a trestná činnost pod vlivem drog
- pornografie
- negativní vliv známých
- spory s otcem
- absence kladných rodinných i partnerských vazeb, v současné době záporný vztah k biologické i adoptivní rodině, partner žádný

Příležitosti:

- životní náhled, snaha o život bez drog, trestné činnosti i bez pornografie
- vyučení v oboru servírka, možnost získat zaměstnání
- dobrý zdravotní stav i chuť pracovat
- svěření sestřiných dětí do pěstounské péče, změna životních hodnot
- splacený dluh vůči společnosti

Možné řešení situace:

- poskytnout odsouzené podporu při hledání zaměstnání, odradit ji od pornoprůmyslu
- v součinnosti se státními orgány pomoci při svěření dětí do pěstounské péče
- mediace s otcem, náprava vztahů a urovnání sporu
- pomoc při hledání nového bydlení v případě nevydařeného smíru s otcem
- podpora posílení vztahu s biologickou rodinou

3.8. Odsouzený Aleš

Aleš je 34 letý klient Probační a mediační služby České republiky, byl mu ustanoven probační dohled v souvislosti s podmíněným propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody. Aleš byl odsouzen pravomocně v březnu 2007 za úmyslné ublížení na zdraví, kterého se dopustil ve spolupachatelství. Byl to jeho první trest odnětí svobody, předtím byl však již jedenkrát podmíněně odsouzen pro trestný čin podvodu.

Do výkonu trestu nastoupil pan Aleš v září 2007, podmíněně propuštěn byl v listopadu 2008. Po celou dobu ve výkonu trestu se slušně choval, snažil se splácet svůj dluh vůči společnosti, svého činu hluboce litoval a snažil se jej všemi silami odčinit. Podal si podnět k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou, chtěl být brzy propuštěn, aby mohl pracovat a odčinit tak svůj čin, a zároveň chtěl dokázat, že na svobodě bude žít řádným a bezúhonným životem. Probační úřednice jej navštívila ve věznici, hovořila s odsouzeným i s odborníky z věznice, požádala o vyjádření také jeho partnerku a matku, které na něj čekaly na svobodě. Na základě všech zjištěných skutečností napsala zprávu, v níž doporučila podmíněně propuštění s probačním dohledem.

Soud žádosti odsouzeného vyhověl, pan Aleš byl propuštěn na zkušební dobu 4 let. Po celou dobu zkušební doby je podroben probačnímu dohledu, který pan Aleš dodržuje, pravidelně se dostavuje ke konzultacím a plní plán probačního dohledu. Cílem práce s tímto klientem od počátku bylo především nalezení vhodného zaměstnání a setrvání v něm, aby pan Aleš žil spořádaným životem a ze svého výděлку pravidelně hradil pohledávku vůči státu, resp. vůči oběti trestného činu. Nejprve pracoval pan Aleš v dotovaném zaměstnání, který mu poskytla za součinnosti PMS pražská městská část, v níž pan Aleš žije. Po třech měsících získal zaměstnání u bezpečnostní agentury.

Od propuštění vystřídal tento klient již 4 zaměstnání, avšak pracuje intenzivně, bez větších přestávek na úřadě práce. Stále pracuje u bezpečnostních agentur, je to pro něj vhodné zaměstnání, neboť se zde negativně přihlíží spíše k trestné činnosti majetkového charakteru. Zároveň má Aleš pouze základní vzdělání, nemůže tedy potenciálním zaměstnavatelům nabídnout odbornou kvalifikaci, čímž je hledání zaměstnání u něho značně ztížen. Dluh vůči společnosti má v současné době již téměř splacen. Do konce zkušební doby mu zbývá jeden rok. Žije s matkou na pražském sídlišti v bytě, který společně splácejí do osobního vlastnictví.

S přítelkyní se rozešli krátce po jeho propuštění z VT. V současné době žádnou jinou partnerku nemá. Při propuštění z výkonu trestu byla pro něj obrovská výhoda, že měl u matky zajištěné bydlení, neboť právě bydlení je velkým problémem pro mnoho propuštěných, a často je to bohužel i důvod, proč se dostávají zpět do vězení.

Probační úředník v rámci dohledu se snaží motivovat pana Aleše k udržení zaměstnání, ke splácení dluhu a také hypotéky, aby měl nadále zajištěné bydlení. V neposlední řadě konzultuje s Alešem způsob jeho života, aby se zdržel vlivu „přátel“, kteří na něj negativně působí. Aleš je velmi submisivní a snadno ovlivnitelný. Proto se v minulosti již dvakrát právě vlivem nevhodných přátel připlať k páčání trestné činnosti. Na situaci má však náhled, výkonem trestu je poučen a je přesvědčen, že se již nikdy žádného kriminálního jednání nedopustí.

Rizika:

- submisivita a snadná ovlivnitelnost
- negativní vliv známých
- ztráta zaměstnání – znamenalo by to neschopnost splácet pohledávku v souvislosti s trestným činem a také hypotéku
- absence životní partnerky

Příležitosti:

- chuť a ochota vykonávat jakoukoliv práci
- bydlení
- rodinné zázemí u matky
- odmítání alkoholu a návykových látek

Možné řešení situace:

- především udržení zaměstnání a zachování schopnosti splácet pohledávku vůči státu a hypotéku
- podpora kladného vztahu k matce (matka je mu výraznou životní oporou)
- podpora klientova náhledu na situaci, umocňování pocitu, že známí jej ovlivňovali negativním způsobem

- psychologická pomoc s jeho submisivitou a neschopností odmítnout, když mu někdo přikáže, co má udělat

3.9. Odsouzená Markéta

Markétě je 38 let a je podmíněně propuštěna z výkonu trestu z dohledem. Odsouzena byla na jaře roku 2006 za trestný čin výroby a distribuce omamných a psychotropních látek. Dostala 4 roky nepodmíněně. Ve věznici Světlá nad Sázavou po celou dobu výkonu trestu pracovala, byla zařazena k výkonu úklidových prací. Po dvou letech byla podmíněně propuštěna, sama během výkonu trestu požádala o spolupráci Probační a mediační službu České republiky. Soud jí uložil podmínku v délce 5 let a stanovil jí probační dohled.

Markéta má tři děti ve věku 9, 11 a 13 let. Děti jsou umístěny ve výchovném ústavu, neboť dcera i oba synové mají velmi problémové chování, jsou těžko zvladatelné v běžném dětském domově. Z tohoto důvodu musely být soudně přeřazeny do výchovného ústavu. Otec dětí je dlouhodobě rovněž ve výkonu trestu, a to za opakovanou rozsáhlou majetkovou trestnou činnost. Ve výkonu trestu je již poněkolikáté. Paní Markéta neudrhuje s otcem dětí již žádný kontakt. Děti otce navštěvují jednou měsíčně ve vězení za doprovodu pracovníků výchovného ústavu.

Paní Markéta nemá vyřešenu bytovou otázku, nemá ani stálé zaměstnání. S Probační a mediační službou sice spolupracuje aktivně a na konzultace chodí celkem pravidelně, ale stále není v jejích silách vyřešit životní situaci, v níž se nachází. Žije v současné době u své kamarádky, neboť přítel, s nímž žila v pronajatém bytě, ji psychicky i fyzicky týral. Paní Markéta má okruh známých z drogového prostředí, který na ni velmi negativně působí. Přestože paní Markéta o sobě tvrdí, že žádné drogy již dávno nebere, působí někdy při konzultacích dojmem, jako by byla pod vlivem psychotropních látek. Velmi ji trápí také situace kolem dětí, ráda by je měla v péči, má k nim silný citový vztah, ale jelikož není schopna upravit si sociální poměry, nemohou jí být děti v žádném případě svěřeny.

Paní Markéta má silnou oporu ve své matce, která sice také nepracuje a žije pouze z dávek hmotné nouze, ale bydlení zajištěné má a paní Markéta za ní může kdykoliv přijít, má zde zázemí, nalezne zde i pochopení a pomoc. Bydlet společně s matkou však klientka nechce. Bojí se, že by společné soužití přineslo problémy.

Cílem probačního plánu práce s paní Markétou je pomoci jí sehnat stálé zaměstnání, neboť si přivydělává stále bez pracovní smlouvy, bez jistoty, že vydělané peníze skutečně dostane. V současné době pracuje bez smlouvy jako uklízečka činžovních domů, majitel firmy jí zatím platí pravidelně, je to však jen dočasná práce. Paní Markéta potřebuje jistý a pravidelný příjem. Dále je důležité naučit klientku zodpovědnosti a spolehlivosti, neboť často chodí pozdě, občas na konzultaci zapomene, do všech činností musí být postrkována a musí jí být několikrát opakováno, co a jak má udělat.

Rizika:

- drogy – zneužívání, výroba, distribuce
- negativní vliv známých z drogového prostředí
- odcizení s dětmi, které přicházejí do období dospívání
- absence životního partnera
- absence stálého zaměstnání
- nespolehlivost, nedochvilnost

Příležitosti:

- klientka se nebrání vykonávat téměř jakékoliv zaměstnání
- děti jako motivace k úpravě poměrů tak, aby mohly být matce opět svěřeny do péče
- opora v matce, možnost i bydlení u matky

Možnosti řešení situace:

- pomoc při hledání stabilního zaměstnání s pracovní smlouvou
- pomoc při shánění bydlení (ubytovna, podnájem)
- spolupráce s OSPOD a výchovným ústavem při podpoře posilování vztahu mezi matkou a dětmi
- motivace k vedení řádného života, bez abúzu drog

3.10. Odsouzená Jitka

Paní Jitka je rovněž klientkou Probační a mediační služby České republiky, je jí 41 let a probační dohled jí byl ustanoven v souvislosti s podmíněným odsouzením za trestný čin neplacení vyživovací povinnosti vůči svým dvěma nezletilým dětem, které má v péči otec dětí. Vzhledem k tomu, že paní Jitka byla dosud bezúhonná, byl jí uložen trest podmíněný. Zároveň jí tak byla dána šance pracovat, vydělat peníze a dlužné výživné splatit. Odsouzena byla v roce 2008, a to ke dvěma letům se zkušební dobou tři roky. Před odsouzením pracovala paní Jitka spíše brigádně, otci nepřiznávala svůj skutečný příjem, snažila se přispívat na děti co nejméně. Neměla na situaci náhled, domnívala se, že otec peníze používá pro své účely. Nepřesvědčily ji ani sociální pracovnice OSPOD, které jí vysvětlovaly, že peníze skutečně potřebují děti, aby mohly být zajištěny jejich potřeby.

Až po odsouzení paní Jitka situaci přehodnotila a dospěla k závěru, že výživné musí pravidelně hradit a zároveň doplatit vše, co dluží. Začala i více navštěvovat děti, vytvářet si k nim znova vztah, který byl narušen v raném dětství obou dětí, kdy paní Jitka odešla od rodiny za jiným partnerem. Dětem je nyní 13 a 9 let, obě mají k matce sice kladný vztah, rády si s ní popovídají, ale silnější citová vazba tam schází. Především pak děti postrádají důvěru vůči matce, vědí, že jim v životě velmi ublížila. Paní Jitka se snaží nyní ze všech sil situaci napravit, je to jeden z hlavních bodů probačního plánu.

Se svým partnerem se paní Jitka rozešla již před dvěma lety, v současné době má Jitka nového partnera, který žije řádným životem a chodí do stálého zaměstnání. Postoje i chování Jitky se od té doby stále zlepšují. Bývalý partner nepracoval, pil ve zvýšené míře alkohol, neměl rád Jitčiny děti a nabádal jí k tomu, aby neplatila výživné. Současný partner má na Jitku pozitivní vliv, zároveň se zlepšily vztahy paní Jitky k jejím rodičům, kteří s ní dlouhodobě měli problematický vztah právě kvůli tomu, že opustila své děti a manžela.

Probační úřednice se snaží vést Jitku cestou, kterou nyní sama nakročila se svým novým partnerem – tedy mít řádné zaměstnání, pravidelně platit výživné a splatit dlužnou částku, prohlubovat vztah k dětem a postupně získat jejich ztracenou důvěru, udržet si vztah se svým současným partnerem a se svými rodiči. Probační dohled končí paní Jitce na podzim

roku 2011 a zdá se, že bude možné konstatovat, že se paní Jitka skutečně osvědčila a její životní situace se výrazně změnila k lepšímu. Paní Jitka je jeden z přímých příkladů toho, že probační dohled je v mnoha případech výrazně vhodnější než výkon trestu odnětí svobody. Tam by neměla paní Jitka možnost chodit do stálého zaměstnání, najít si řádného partnera, který jí pomůže změnit postoj k životu, a nemohla by ani posilovat svůj vztah k dětem. Zároveň by jí chyběla podpora i pomoc probačního úředníka v době, kdy by se začala pohybovat opět na svobodě (samozřejmě s výjimkou parole).

Rizika:

- ztráta partnera a opětovná rezignace na životní hodnoty
- nedoplnění dlužné částky – přeměna trestu na nepodmíněný
- odcizení dětí

Příležitosti:

- klientka vyvíjí snahu o zlepšení vztahu k dětem i k jejím rodičům
- lépe komunikuje i s otcem dětí, jsou schopni se již v mnoha věcech dohodnout
- splácí dlužné výživné a pravidelně platí i současné výživné
- má stálé zaměstnání již více než rok (pomocná síla v kuchyni)
- má snahu o celkové zlepšení svého života, je motivována probačním úředníkem i svým partnerem

Možná řešení situace:

- doplacení dlužné pohledávky a nadále pravidelné placení výživného
- spolupráce s OSPOD a psychology na prohlubování vztahu k dětem a znovunalezení ztracené důvěry
- motivace klientky k vedení řádného života, udržení zaměstnání a vztahu k dětem, rodičům i partnerovi

4. Shrnutí praktické části, dosažení cílů

Cílem praktické části mé diplomové práce bylo ověření účinnosti, resp. užitečnosti probačního dohledu v praxi. Pokusila jsem se o to z pohledu odborných pracovníků i klientů. Probační pracovníky a sociální kurátory jsem oslovila s dotazníky, pomocí nichž jsem v rámci výzkumné sondy mapovala jejich názor na institut probačního dohledu, jeho význam a přínos, názor na probační dohled jako nástroj ke snížení rizika recidivy a u některých otázek jsem jim nechala i otevřenou možnost vyjádřit jejich vlastní názor. Ten byl pro mne velkým přínosem, neboť rozšířil mé poznatky o institutu probačního dohledu a obohatil mne o názor odborníků, kteří působí přímo v této oblasti a mají tedy ke zkoumané problematice nejbližší. V samostatné kapitole jsem prezentovala výsledky výzkumu a ověření hypotéz. Podařilo se mi potvrdit hypotézy, které jsem si stanovila. Domnívám se, že ve výzkumné sondě jsem dosáhla svého cíle.

Praktickou část diplomové práce dále tvoří kasuistiky klientů Probační a mediační služby České republiky, které jsem pracovala v době, kdy jsem vykonávala svou odbornou praxi v PMS ČR. Získala jsem zde cenné informace a poznatky od probačních pracovníků, seznámila jsem se s přímou prací s klienty PMS a byla jsem přítomna mnoha konzultacím. Proto jsem měla následně dostatek materiálů k tomu, abych zpracovala kasuistiky pro svou diplomovou práci. Odbornou praxi jsem vykonávala především na oddělení pro mladistvé, proto je šest předložených kasuistik zkoumá právě mladistvé pachatele. Zbývající čtyři kasuistiky jsou případové studie dospělých pachatelů trestné činnosti. Ke každé z kasuistik jsem uvedla rizika a příležitosti klientů a také možnost řešení jejich situace. Věřím, že i tento cíl mé praktické části, kdy jsem se snažila představit konkrétní případy realizace probačního dohledu u klientů, byl naplněn.

IV. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku účinnosti probačního dohledu v sankčním systému trestní justice z hlediska prevence recidivy, přičemž pojem účinnost jsem vnímala ve smyslu užitečnost a přínos tohoto institutu. Zkoumat tvrdá statistická data účinnosti by bylo velmi problematické, neboť v současné době ještě nelze přesně potvrdit, zda probační dohled statisticky snižuje recidivu, či nikoliv. Lze však popsat možnosti, kde je probační dohled využíván, jaký je jeho přínos, ke kterým skupinám klientů směřuje a jaké jsou jeho přednosti oproti klasickému trestu odnětí svobody. V tomto smyslu jsem tedy pojala teoretickou část. Popsala jsem nejen alternativní sankce, kde je vykonáván přímo dohled v pravém smyslu slova, ale také alternativní sankce, u nichž Probační a mediační služba České republiky zajišťuje výkon a kontrolu. Zjistila jsem, že PMS ČR má skutečně širokou působnost a její význam na poli trestní justice je nezpochybnitelný. Probační dohled je bezesporu přínosný a užitečný pro mladistvé i dospělé pachatele.

V části praktické jsem pak mapovala názor na účinnost, resp. užitečnost probačního dohledu z pohledu osob, které se s tímto institutem nejbližší setkávají, tedy s probačními pracovníky a sociálními kurátory. Přesvědčila jsem se, že obě skupiny respondentů považují probační dohled za velmi přínosný a hodnotí jej jako prvek snižující recidivu. V systému trestní justice je probační dohled velmi významným institutem, jehož uložením lze u mnoha lidí odvrátit negativní důsledky pobytu ve vězení, který by je čekal, kdyby probační dohled neexistoval. Je však jisté, že u závažných trestných činů, a zejména při recidivě, je nutné již přistoupit i k samotnému výkonu trestu. Je však mnoho pachatelů, kteří se trestné činnosti dopustí skutečně jen jednorázově a není to trestná činnost závažného charakteru. Pro ně je probační dohled tím nejvhodnějším způsobem, jak umožnit pachateli žít řádným životem, napravit újmu, kterou způsobil, vyhnout se negativním vlivům vězení a působením probačního pracovníka formou kontroly a pomoci snížit riziko jeho recidivujícího chování. Z dotazníkového šetření jsem zjistila, že probační úředníci jsou velmi přetížení, bylo by proto vhodné do budoucna rozšířit personální zajištění. Zároveň bych doporučila, aby byly všechny alternativní sankce spojeny s dohledem, tedy i obecně prospěšné práce a domácí vězení. PMS ČR kontroluje výkon těchto sankcí, bylo by však jisté lepší, kdyby mohla být odsouzeným i při výkonu těchto trestů poskytnuta podpora a také stanoveny určité povinnosti spojené s plněním probačního plánu. Zvýšila by se tak šance odsouzeného na vedení řádného života v budoucnu.

Dále jsem zkoumala užitečnost probačního dohledu tím způsobem, že jsem zpracovala kasuistiky klientů, jimž byl probační dohled soudně nařízen a v současné době jsou mu tito odsouzení podrobeni. U kasuistik jsem změnila jména i časová data, aby nedošlo k identifikaci respondentů. Do budoucna doporučuji stále častější ukládání probačního dohledu mladistvým i dospělým, neboť systematickým vedením, které poskytuje probační dohled, získávají tito lidé příležitost osvojit si sociální i pracovní návyky, jsou vedeni k životu bez kriminálního chování. Tím se může do budoucna velmi snížit jejich recidiva. Za nešťastné řešení považuji například podmíněné propuštění bez dohledu, kdy je propuštěná osoba ponechána na svobodě bez pomoci i kontroly. Domnívám se, že by bylo vhodné vypracovat výzkum, který by ukázal, zda podmíněné propuštění s dohledem vykazují nižší recidivu než osoby, které byly podmíněně propuštěny bez dohledu. Při mém šetření odpověděli všichni respondenti bez výjimky, že podmíněné propuštění s dohledem považují z hlediska prevence recidivy za vhodnější než běžné podmíněné propuštění. Opět zde však narážím na výše popsaný problém s personálním zajištěním této agendy. Jsem přesvědčena o tom, že PMS ČR by si zasloužila větší finanční podporu ze strany státu, aby mohla v širším rozsahu fungovat a zaměstnat více odborníků. Tím by mohl být striktněji kontrolován i výkon trestu domácího vězení, přičemž by tento trest mohl být spojen i s dohledem. Pro intenzivnější a kvalitnější práci s klientem by bylo rovněž vhodné větší propojení a intenzivnější spolupráce mezi jednotlivými subjekty, které pracují v oblasti trestní justice.

Závěrem bych chtěla sdělit, že si velmi vážím odborné praxe, která mi byla umožněna v rámci mého studia v Probační a mediační službě České republiky, neboť jsem zde získala mnoho cenných zkušeností a znalostí, a zároveň jsem zde obdržela mnoho cenných podkladů pro psaní mé diplomové práce.

Seznam odborné literatury:

ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P.: *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Grada, Praha 2007. ISBN-13: 978-80-247-2014-2

FISCHER, S.: *Sociální patologie*. Grada Publishers, Praha 2009. ISBN 978-80-247-2781-3

HÁLA, J.: *Bolest a naděje vězení*. Triton, Praha 2007. ISBN 978-80-7387-013-3

KAISER, G.: *Kriminologie*. C.H.Beck, Praha 1994. ISBN 807-17-90-028

KUCHTA J., VÁLKOVÁ, H.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. C.H. Beck, Praha 2005. ISBN-10: 80-7179-813-4

MATOUŠEK, O. a kol.: *Sociální služby*. Portál, Praha 2007, ISBN 978-80-7367-310-9

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. a kol.: *Sociální práce v praxi*. Portál, Praha 2010, ISBN 978-80-7367-818-0

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. Portál, Praha 2003, ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. Portál, Praha 2011. ISBN 978-80-7367-825-8

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie*. ASPI, a.s. 2008. ISBN 978-80-7357-376-8a

RIEGER, Z.: *Návrat k rodině a domů*. Portál, Praha 2009. ISBN 978-80-7367-544-8

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D.: *Probace a mediace*. Portál, Praha 2010, ISBN 978-80-7367-757-2

VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Portál, Praha 2008. ISBN 978-80-7367-414-4

VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J.: *Na křižovatkách práva*. C.H.Beck, Praha 2011, ISBN 978-80-7400-388-2

VITOUŠOVÁ, P.: *Pomoc obětem kriminality v hlavním městě Praze*. Bílý kruh bezpečí, o.s. 2010

ZBORNÍK F., KOTULAN P., ROZUM J., *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996

Internetové zdroje:

www.amcr.cz – internetové stránky Asociace mediátorů České republiky

www.pmscr.cz – internetové stránky Probační a mediační služby České republiky

Statistické ročenky Probační a mediační služby z let 2005-2009 [online] dostupné z: <https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/>

www.radaevropy.cz

www.vscr.cz – internetové stránky Vězeňské služby České republiky

ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J.: Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2008. ISBN 978-80-7338-073-1 [online] dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/348.pdf>

Právní předpisy:

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí v platném znění

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě v platném znění

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním v platném znění

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník v platném znění

Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody v platném znění

Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby v platném znění

Zákon č. 129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních v platném znění

Zákon č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení

Rec(2008)11 on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures –
Evropská pravidla pro zacházení s mladistvými pachateli

Rec(2003)20 concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of
juvenile justice

Rec(2006)2 o Evropských vězeňských pravidlech

R(92)16 o Evropských pravidlech o trestech a opatřeních realizovaných ve společenstvích

R (99) 19 k mediaci v trestních věcech

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA č.1

DOTAZNÍK

Účinnost probačního dohledu v sankčním systému trestní justice

Dobrý den,

jmenuji se Jana Poláchová a jsem studentkou navazujícího magisterského studia Katedry sociální práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který se vztahuje k problematice účinnosti probačního dohledu v sankčním systému trestní justice. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity výhradně pro studijní účely spojené s psaním mé diplomové práce.

Vaše odpovědi jsou pro mne obrovským přínosem a obohacením. Velmi si vážím Vašeho času a předem děkuji za Vaši ochotu dotazník vyplnit.

1. Zatrhňte prosím, zda pracujete:

- a) v PMS ČR jako probační úředník/asistent
- b) na OSPOD jako kurátor pro mladistvé
- c) na OSPOD jako kurátor pro dospělé

2. Je dle Vašeho názoru institut probačního dohledu přínosný?

- a) ano, je přínosný pro všechny typy pachatelů, pro společnost i pro oběti trestného činu
- b) ano, je přínosný, ale pouze pro některé typy pachatelů (prvotrestaní, méně závažná trestná činnost)
- c) ano, je přínosný, ale pouze pro mladistvé
- d) ne, služba je nadbytečná

3. Pokud je dle Vašeho názoru institut probačního dohledu přínosný, můžete prosím uvést, v čem konkrétně spatřujete jeho přínos: (můžete označit i více odpovědí)

- a) kontrola chování odsouzeného
- b) možnost nápravy následků trestného činu
- c) prevence nežádoucího vlivu vězení
- d) pachatel není vytržen ze svého sociálního prostředí
- e) uvolnění kapacity věznic
- f) prevence recidivy
- g) pomoc při návratu odsouzeného do běžného života (v případě parole)
- h) možnost participace oběti
- i) jiný přínos – uveďte prosím.....

4. V čem naopak spatřujete slabiny probačního dohledu? (můžete označit i více odpovědí)

- a. zůstane-li pachatel ve svém prostředí, může dále páchat trestnou činnost
- b. pachatel není dostatečně potrestán, když zůstává na svobodě
- c. kontrola chování pachatele na svobodě není možná 24 hodin denně

- d. pachatel má záznam v trestním rejstříku a má tedy omezenou možnost sehnat si zaměstnání
- e. nedostatečné propojení PMS ČR s ostatními subjekty pracujícími s pachateli trestné činnosti, nejednotný názor na pachatele
- f. jiné slabiny- uveďte prosím.....

5. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními subjekty, které se podílejí na práci s pachateli trestných činů?

- a. spolupráce je kvalitní
- b. spolupráce je nedostačující
- c. téměř nebo vůbec nejsme s ostatními subjekty propojeni (uveďte prosím, z jakého důvodu).....
.....

6. Je dle Vašeho názoru probační dohled přínosem pro mladistvé i dospělé pachatele?

- a. ano, u všech typů trestné činnosti
- b. ano, ale pouze u méně závažné trestné činnosti
- c. pouze pro mladistvé – u všech typů trestné činnosti
- d. pouze pro mladistvé – u méně závažné trestné činnosti
- e. pouze pro dospělé – u všech typů trestné činnosti
- f. pouze pro dospělé – u méně závažné trestné činnosti
- g. probační dohled je zcela nepřínosný

7. Domníváte se, že probační dohled může zmírnit riziko recidivy?

- a. ano
- b. jen u pachatelů méně závažné trestné činnosti
- c. jen u mladistvých
- d. ne, probační dohled dle mého názoru riziko recidivy nezmírňuje

8. Považujete za vhodnější trestní opatření pro mladistvého nepodmíněný trest odnětí svobody nebo alternativní sankci s probačním dohledem?

- a. nepodmíněný trest
- b. alternativní sankce s probačním dohledem (včetně podmíněného odsouzení s dohledem)
- c. podmíněný trest bez probačního dohledu

9. V jakém případě by měl být mladistvý dle vašeho názoru nepodmíněně odsouzen? (můžete označit více odpovědí)

- a. závažný trestný čin
- b. jakýkoliv trestný čin (bez možnosti alternativní sankce)
- c. recidiva

- d. v žádném případě
- e. jiný názor.... Uved'te prosím.....

10. V případě kterých sankcí Vy osobně považujete probační dohled za přínosný? (můžete označit více odpovědí)

- a. podmíněné odsouzení
- b. podmíněné propuštění
- c. domácí vězení
- d. obecně prospěšné práce
- e. náhrada vazby dohledem
- f. jiné alternativní tresty (zákaz vstupu na kult., sport. a společ. akce....)
- g. odklon, narovnání

11. Domníváte se, že je v rámci podmíněného propuštění vhodnější z hlediska prevence recidivy:

- a. podmíněné propuštění s probačním dohledem (tzv. parole)
- b. podmíněné propuštění bez dohledu

12. Mají vaši klienti zájem využívat dobrovolně služeb, které poskytuje PMS ČR?

- a. Ano, často
- b. Ano, zřídka
- c. Spíše ne
- d. ne, využívají ji jen v případě, že je jim nařízena soudně

13. Jaké jsou dle Vašeho názoru příčiny recidivy u pachatelů, jimž byl ustanoven probační dohled? (můžete označit více odpovědí)

- a. finanční problémy odsouzených
- b. ztížená možnost najít zaměstnání v souvislosti se záznamem v TR
- c. neochota změnit způsob života
- d. negativní rodinné a sociální prostředí
- e. nedostatek resocializačních programů
- f. negativní přístup k plnění podmínek dohledu
- g. drogová, alkoholová či jiná závislost
- h. špatná spolupráce subjektů podílejících se na uložení a výkonu dohledu
- i. dohled je pouze formální, neboť zaměstnanců PMS ČR je nedostatek
- j. jiné příčiny – uveďte prosím.....

Velmi Vám děkuji za Váš čas a ochotu při vyplnění mého dotazníku.

Souhlasím s tím, aby moje diplomová práce byla půjčována ke studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne.....

.....

Podpis

Pořadové číslo	Jméno čtenáře	č. ISIC karty	Bydliště	Datum